

νιζομένων, καὶ δι' αὐτοῦ εἰς γνώσιν τοῦ ἀντιδίκου φε-
ρομένων, καὶ ὑπὸ νομίμῳ τοῦ δικαστοῦ ἐξετάσει ἀρχο-
μένων. οὐδὲ δικαίως γὰρ ἐνάγειν παραιτεῖται, ὅστις ἐτοι-
μως ὁ τὸν αὐτοῦ ἀντίδικον εἰς δίκην ἐκάλεσεν, ὅποτε
ἢ τοιαύτη παραιτήσις τῷ ἐναγομένῳ μᾶλλον ἢ ἢ) τῷ
ἐνάγοντι ἀρμόζει. διὸ ἰ) θεοπλίζομεν, τὸν ἐνάγοντα τὸ
ἀρχθὲν πρῶγμα μέχρι πέρας τῆς δίκης ἐγγυμνάσειν.
εἰ δὲ ἐπέξελθῆν ἢ) τῷ πρῶγματι ὑπέρθηται, δίδομεν¹⁾
ἄδειαν τῷ ἐναχθέντι, τὸν δικαστὴν αἰτεῖν, παρ' ἧ ἢ
δίκη προκατήρχθη²⁾, ὥστε δι' αὐτοῦ τὸν ἐνάγοντα ὑπο-
μιμνήσκεισθαι ἢ), εἰς τὸ δικαστήριον ἢ δι' ἑαυτοῦ, ἢ
διὰ νομίμου ἐπιτολῆς παραγίνεσθαι. καὶ εἰ τοῦτο μη-
δαμῶς ποιήσῃ ὁ), προτιθεμένων τριῶν προγραμματί-
ων αὐτὸν καλεῖσθαι, μίᾳ ἐκάστης κλήσεως οὐκ ἐλατ-
τον ἢ τριάκοντα ἡμερῶν διαστήματι περιλειομένης.
κελεύομεν γὰρ, τοὺς ἐμβάθρους δικαστὰς μὴ μόνον ταῖς
τῶν κηρύκων φωναῖς, ἀλλ' ἔτι μὴν καὶ προγραμματίων
προτιθεμένων, οἰονδίποτε τῶν δικαζομένων ἀπολιμ-
πανόμενον μέρος ἢ) καλεῖν εἰς τὸ δικαστήριον ἢ). τῆς
γὰρ τῶν κηρύκων φωνῆς ὀλίγοι παρόντες εὐρισκόμενοι
ἀκοῦσαι δύνανται· τὰ μέντοιγε προγράμματα ἐπὶ πολ-
λὰς ἡμέρας προτιθέμενα πάντες σχεδὸν γνώσκουσιν δύ-
νανται. πᾶσι δὲ τοῖς ἄλλοις δικασταῖς τοῖς κατὰ βασι-
λικὴν θέλουν τὰς ὑποθέσεις ἐξετάζουσιν ἐκ τοῦ παρόν-
τος νόμου ἐπιτρέπομεν, τὰ μέρη τὰ μὴ τῷ δικαστηρίῳ
προσεδρεύοντα, προτιθεμένων προγραμματίων ἢ) καλεῖ-
σθαι ἢ), ἵνα μὴ ἀπέραντα διμεῖν τὰ πρῶγματα.

Εἰ δὲ παρὰ δικαστῆν προσίμῳ ἢ δίκη οὐκ ἐδέξατο,
ἀλλὰ μόνον διὰ βιβλίον ὑπομνήσεως ἐναχθῆναι, ἢ δεῖ-
σεων τῆ ἡμετέρα γαληρότητι προσερχθεῖσθαι κέλευσις
ἡμῶν περὶ τούτου προῆλθεν, εἴτε ἐγγράφως, εἴτε διὰ
μηνύματων, καὶ τῷ δικαστῆν γέγονεν ἐμφανῆς, καὶ τῷ
ἀντιδίκῳ ἐγνωσθῆ· καὶ οὕτως ἐξεῖται τῷ ἐναχθέντι
πρὸς τὸν ἀρμόδιον ἵνα¹⁾ δικαστῆν, καὶ δι' αὐτοῦ ἢ)
τὸν ἴδιον ἀντίδικον κατὰ τὸν ὅμοιον καλεῖν τρόπον·
ὥστε εἰ μὲν τὴν ἑαυτοῦ παρουσίαν ὁ ἐνάγων ποιήσοιτο,
τὸ πρῶγμα κατὰ τὴν τῶν νόμων τάξιν ἐξετάζομενον
πέρας νόμιμον δέχεσθαι.

Εἰ ἢ) δὲ προτιθεμένων τῶν προγραμματίων κλη-
θεῖς εἰς τὸ δικαστήριον ἔλθειν καὶ τὰς ἰδίας ἐναγωγὰς
ἢ δι' ἑαυτοῦ ἢ διὰ νομίμου, καθάπερ εἴρηται, ἐπιτολῆς
προθεῖναι μὴ βουληθεῖν, τῆκαῦτα ἑτέρον ἐνὸς ἐνιαυ-
τοῦ προθεσίμῳ αὐτῷ συγχοροῦμεν ἢς ἐντὸς εἰ μὴ τῆ
ἰδία ἐπέξελθῃ ἐναγωγῆ²⁾, δίδομεν ἢ) ἄδειαν τῷ δι-
καστῆν, καὶ ἀπόντος τοῦ ἀντιδίκου τὰς τοῦ προσεδρεύ-
σαντος μέρους ἢ) δικαιολογίας κατὰ τοὺς ἡμετέρους νό-
μους ἐξετάζειν, καὶ τῆς ἀληθείας ἀκριβῶς ἐξετάζομε-
νης ἢ) νόμιμον προσφέρων ψῆφον. εἰ δὲ ἐντὸς τῆς εἰρη-
μένης τοῦ ἐνὸς ἐνιαυτοῦ προθεσίμῳ παραγένηται καὶ
τὰς ἰδίας ἐναγωγὰς ἐγγυμνάσαι ἢ) βουληθεῖν, κελεί-
ομεν, τὸν δικαστῆν πᾶσι τρόποις τὰ ἀναλώματα ἢγον
δαπανήματα, ἢπερ διὰ τὴν δίκην ὁ ἐναχθεὶς προσεδρεύων
τῷ δικαστηρίῳ ὑπέμεινε, πρὸ πάντων εἰσπράξει ἢ) τὸν
ἐνάγοντα, καὶ τῷ αἰτιωθέντι παρασχεῖν· καὶ οὕτω τὸν
ἐνάγοντα προσεδρεύσαι, μέχρις ὅτου τὸ πρῶγμα πέρας
δέξῃται ἢ) κατὰ τοὺς νόμους· εἰ γὰρ μόνον παραγένῃ

nari coeptas. Iniuste enim agere recusat, qui promte
adversarium suum ad litem vocavit, quum eiusmodi
recusatio reo magis, quam actori conveniat. Prop-
terea sancimus, ut actor coeptam causam ad finem
usque litis exerceat. Si vero causam exequi distulerit,
damus reo licentiam, iudicem, apud quem lis con-
testata est, rogandi, ut per eum actor moneatur, ad
iudicium aut per se aut per legitimum procuratorem
venire. Quod si actor nullo modo fecerit, tribus
edictis propositis evocetur, unaquaque vocatione non
minore, quam triginta dierum spatio concludenda.
Imperamus enim, ut ordinarii iudices non solum prae-
conum vocibus, verum etiam edictis praeterea propo-
sitis quemcumque litigatorem absentem in iudicium
evocent. Vocem enim praekonis pauci, qui praesen-
tes reperiuntur, exaudire possunt: edicta vero per
multos dies proposita omnes paene possunt cognoscere.
Omnibus autem reliquis iudicibus, qui ex principali
iussione lites examinant, praesenti lege concedimus,
ut partes, quae in iudicio non adsunt, edictis pro-
positis evocent, ne lites sine fine mancant.

Sin autem apud iudicem lis initium non coeperit, §. 1.
sed libello tantum conventionis quis pulsatus sit, aut
precibus serenitati nostrae oblati iussio nostra de eo
processerit, sive in scriptis, sive per mandata, et
iudici insinuata fuerit, et adversario cognita: liceat
quoque reo, iudicem competentem adire et per eum
adversarium suum simili modo vocare: ut, si quidem
actor copiam sui fecerit, causa secundum legum ordi-
nem examinata finem legitimum accipiat.

Si vero propositis edictis evocatus in iudicium §. 2.
venire et actiones suas aut per se, aut per legitimum,
uti dictum est, procuratorem proponere noluerit, tunc
aliud unius anni spatium ei concedimus: intra quod
nisi intentionem suam persecutus fuerit, licentiam
iudici damus, ut etiam absente adversario partis prae-
sentis allegationes secundum leges nostras examinet
et veritate diligenter quaesita legitimum sententiam
proferat. Si vero intra dictum unius anni spatium
venerit et actiones suas exercere voluerit, imperamus,
ut iudex omnibus modis impensas sive sumtus, quos
per causam reus, qui in iudicio adfuit, sustinuit,
ante omnia ab actore exigat et reo praestet: et ita
actor in iudicio adsit, donec causa secundum leges
finem acceperit. Nam si tantummodo venerit, et im-
pensis sive sumtibus praestitis annale duntaxat tem-
pus interrumpere voluerit, et rursus a iudicio recedens
usque ad finem litis non permanserit: imperamus,

g) Sic Fabr. Cod. Coisl. ὡς ἐτρομος. h) Fabr. ἢ. Cod. Coisl. ἢπερ. i) Inde a θεοπλίζομεν cap. 3. Nov. 112. exhibet Synopsis. k) Syn. ἐπέξελθῆν. l) Fabr. et Syn. δίδομεν. Cod. Coisl. δίδομεν. m) Sic Fabr. et Syn. Cod. Coisl. προκαταρχθῆ. n) Syn. ὑπομνήσεσθαι. o) Sic Fabr. Cod. Coisl. et Syn. ποιήσοι. p) Syn. μερ. ἀπολιμπ. q) Hactenus Syn. cap. 3. Nov. 112. exhibet. r) Sic Fabr. Cod. Coisl. προτιθεμένοις προγράμμασι. s) Sic Fabr. Cod. Coisl. καλεῖν. t) Fabr. εἶναι ἵνα. Illud εἶναι prorsus supervacaneum est. Videtur librarius ab initio scripsisse εἶναι, idque postea emendasse suprascripto fortasse ἵνα. Cod. Coisl. εἶναι, omisso εἶναι. u) Sic Fabr. Cod. Coisl. δι' ἑαυτοῦ. v) Hanc §. 2. cap. 3. Nov. 112. rursus habet Syn. totam. w) Syn. διαγωγῆ. x) Sic Fabr. et Syn. Cod. Coisl. δίδομεν. y) Syn. μέρος, vitio typothetae, ut opinor. z) Sic Fabr. Cod. Coisl. et Syn. ζητούμενης. a) Sic Fabr. et Syn. Cod. Coisl. ἐγγυμνάσαι. b) Sic Fabr. et Syn. Cod. Coisl. εἰσπράξει. c) Syn. δέξεται.

ται, καὶ τῶν δαπανημάτων εἴτε ^{d)} ζημιωμάτων διδομένων, μόνον τὸν ἐνιαυσιαῖον χρόνον διακόφαι βουληθείη, καὶ πάλιν ἀναχωρῶν τοῦ δικαστηρίου μέχρι πέρας τῆς προθέσεως μὴ παραμείνοι· κελεύομεν, αὐτὸν μετὰ τὰς εἰρημένας τῶν προγραμμάτων καὶ τοῦ ἐνιαυσιαίου ^{e)} διαστήματος παρατηρήσεις πάσης ἀγωγῆς ἐπιπέτειν, ἢν ἀνομιῶν ἀπὸ κατὰ τοῦ ἐναχθέντος ὑπελάμβανε ^{f)}. χείρων γὰρ ὁ ἐκείνου δόλος γινώσκειται, ὅστις ἐγκοπέδων ^{g)} ἀδίδις τὴν δίκην καταλέλοιπεν, ἤπερ ἐκείνου, ὅστις ἄπαξ τῆς προκατασχέσεως δίκης ἀπέστη. τῷ δὲ ^{h)} τοῦ νόμου προνομίῳ, τοῦ μὴ ἐπιτιθέντος ἀνάγκην τοῖς μὴ βουλομένοις τὰς οὐκείας ἐναγωγὰς κινεῖν, ἐκείνοις καὶ μόνοις συγχωροῦμεν κεχωρησθαι, τοῖς οὐδεμίαν ζήτησιν κατὰ τοὺς εἰρημένους τρόπους κατὰ τῶν ἀντιδικῶν κινουῦσιν ⁱ⁾.

ὁ νόμος τῶν ἀναλωμάτων] Ζήτει βιβ. θ'. tit. γ'. κεφ. ξξ'. καὶ τοῦτου τοῦ βιβ. α'. tit. καὶ β'. κεφ. η'. καὶ tit. ιβ'. κεφ. ζ'. θέμα β'. καὶ tit. ε'. κεφ. οδ'.

τριῶν προγραμμάτων] Ἐὰν ὁ ἄκτω μετὰ προκείμενῶν δίκης ἀποστή, ὑπομιμησάτω αὐτὸν ὁ ὀρθάνομος δικαστής· καὶ ἀπειθοντα καλέειτο αὐτὸν τρισὶ διατάγμασι, ἐκαστου ὅπως λ. ἡμεῶν. τὰ δὲ εἰρημένα καὶ ἐπὶ θεῖου δικαστοῦ. ἴσθι δὲ, ὅτι ἐὰν οὕτω κληθεῖς μὴ ὑπακούσῃ ἐντός τοῦ ἐνιαυτοῦ, ἐπιπέτει τῆς ἰδίας δίκης καὶ τὸ ἐφεξῆς λεχθησόμενον. ἐπιπέθει ἀνάγκῃ βιβ. γ'. τοῦ κωδικος, tit. α'. διατ. ιγ'.

οἰοῦν δὴ ποτε τῶν δικαζομένων] Ἐπιπέθει περὶ τοῦ ἐνάγοντος φησι καὶ τοῦ ἐναγομένου. καὶ μάθε ἐκ τούτου, πῶς εἶναι καλεῖν καὶ τὸν ἐναγομένον ἀπειθόντα, τούτου μετὰ τριῶν προγραμμάτων. ἐκ ταύτης οὖν τῆς νεαρᾶς λαβούσα ἡ ε'. νεαρά του Πορφυρογενήτου βασιλέως κροῦ Κωνσταντίνου τὴν ἀφορμὴν διορίζεται, καλεῖσθαι διὰ τριῶν προγραμμάτων τριακονθήμερον τὸν ἐναγομένον, καὶ εἰ μὴ πείθεται, ἐπιπέθει, παραδίδοσθαι ἐπὶ νόμῳ τὸ πρᾶγμα τῷ ἐνάγοντι.

κέλευσις ἡμῶν] Πολύκιος γὰρ ὁ ἐναχθεὶς ἢ συλλητικός ἢ, ἢ μὴ ὑποκείμενος τῷ φόρῳ τοῦ δικαστοῦ, εἰς ὃν εἰλκυσθη, καὶ διὰ τοῦτο ἀντιγραφῆς ἐδεήθη ὁ ἐνάγων βασιλικῆς· ὁ γὰρ ἐνάγων χωρὶς θεῖας ἀντιγραφῆς παρὰ ἀπροφόρου ἐπιπέτει τῆς δίκης, ὡς κεφ. ια'. τοῦ γ'. tit. ὁ δὲ συλλητικός οὐδὲ παρὰ τινος ἐνάγεται χωρὶς θεῖας ἀντιγραφῆς, ὡς tit. ε'. κεφ. ηξ'.

I. 31. C. 1. 4. γ'. ^{k)} Ἀπολιμπανομένου τοῦ ἐναγομένου, ἢ νηπίου ὄντος, ἢ μαινομένου καὶ μὴ ἔχοντος κηδέμονα, ἢ καὶ δυνατοῦ ^{l)} ὑποκειμένου προσώπου, τὸ πρᾶγμα ἐκδικῶν ἴδιον ἢ ἄλλην τινὰ ἀγωγὴν ἔχων καὶ διὰ τὰς εἰρημένας αἰτίας μὴ δυνάμενος κινεῖν, ἐγγράφως προσέτω τῷ ἄρχοντι, ὥστε ^{m)} λίβελλον αὐτῷ ἐπιδοῦναι καὶ τοῦτον εἰς μέμψιν ἀγαγεῖν ἐντός τοῦ ἀρισμένου χρόνου· εἰ δὲ οὐ δυναθῆ ἢ τῷ ἄρχοντι προσελθεῖν, καὶ ⁿ⁾ τῷ ἐπισκόπῳ τῶν τόπων προσελθεῖτω καὶ διακοπέτω τὸν χρόνον ^{o)}.

Nor. 115. cap. 2. δ'. Ἐπιπέθει δὲ μετὰ τῶν δικαζομένων ἔσθ' ὅτε συμβαίνει θάτερον ^{p)} μὲν μέρος ^{q)} ταῖς ἰδίαις ἀποτάξασθαι δικαιολογίαις, τὸ δὲ ἄλλο γινώσκον ἐαυτῷ κακὸν ἔχειν πρᾶγμα μετὰ τοὺς διαγνωστικούς ἀγῶνας καὶ τὰς προθεσμίας, ὡς οἱ νόμοι τῶν ἀποδείξεων ἔνεκεν συγχωροῦσι, μὴ βούλεσθαι ὁμολογεῖν ἀρεῖν ἐαυτῷ τὰς δικαιολογίας πρὸς τὸ μὴ ταχέως τὴν τοῦ πράγματος γνωσθῆναι ποιότητα· κελεύομεν, ὥστε ὀπηρῖζα ^{r)} τὸ ἐν τῶν μερῶν ταῖς ἰδίαις ἀποτάξῃται δικαιολογίαις, τὸ δὲ ^{s)}

ut post praedictas edictorum et annalis spatii observationes omni actione excidat, quam sibi adversus reum competere existimabat. Deterior enim fraus eius esse intelligitur, qui interruptam litem iterum deseruit, quam eius, qui litem semel contestatam reliquit. Legis autem privilegio, quae invitis actiones suas movendi necessitatem non imponit, illis tantum uti concedimus, qui nullam secundum praedictos modos adversariis moverint quaestionem.

expensarum nomine] Quare lib. 9. tit. 3. cap. 67. et huius lib. tit. 1. et 2. cap. 8. et tit. 12. cap. 7. them. 2. et tit. 5. cap. 74.

tribus edictis] Si actor post litem contestationem litem deseruerit, iudex ordinarius eum admoneat: et non parentem tribus edictis eum evocet, per singula interiecto spatio XXX dierum. Quae dicta sunt, etiam in iudice sacra iussione constituto obtineant. Scito autem, eum, qui ita vocatus intra annum non obtemperaverit, causa cadere secundum ea, quae infra dicentur. Hic lege lib. 3. Cod. tit. 1. const. 13.

quemcunque litigatorem] Hic de actore et reo agitur. Et discas ex hoc loco, quemadmodum etiam reus contumax evocandus sit, hoc est, tribus edictis. Ex hac igitur Novella domini Constantini Porphyrogenetae Imperatoris Novella 6. occasione sumta definit, reum tribus edictis interiecto singulis triginta dierum spatio vocari, et addit, nisi obtemperaverit, rem possidendam actori tradi.

iussio nostra] Saepe enim reus vel senator erat, vel foro iudicis, ad quem vocatus est, non subditus, et propterea actor rescripto principali indigebat: actor enim, qui sine sacro rescripto apud incompetentem iudicem egerit, causa cadit, ut cap. 41. tit. 3. Senator autem a nemine sine sacro rescripto convenitur, ut tit. 5. cap. 97.

III. Si quis absente adversario, vel infantia vel furore laborante et tutorem non habente, vel etiam in potentia constituto, rem suam vindicare aut quam aliam actionem intendere propter praedictas causas non possit, praesidem in scriptis adeat, ut libellum ei porrigat et hunc in querimoniam intra praefinitum tempus deducat: si vero praesidem adire non possit, loci Episcopum adeat et tempus interrumpat.

IV. Quoniam interdum inter litigatores contingit, ut una pars allegationibus suis renunciet, altera autem intelligens, se malam habere causam, post cognitionalia certamina et dilationes, quas probationum causa leges concedunt, fateri nolit, allegationes sibi sufficere, ne scilicet causae qualitas celerius cognoscatur: imperamus, ut cum unus ex litigatoribus allegationibus suis renunciaverit, alter vero dixerit, habere se aliquid, quod proferre debeat, iudex causae omni-

d) Syn. ἢ. e) Syn. inserit χρόνον. f) Sic Fabr. et Syn. Cod. Coisl. ὑπελάμβανε. Quae sequuntur, usque ad δίκης ἀπέστη desunt in Syn. g) Sic Fabr. Cod. Coisl. ἐγκοπέδων. h) Inde a τῷδε τοῦ νόμου haec rursus habet Syn. i) Quae postea Fabrotus in versione addit, a Basilicis sunt aliena. k) Cap. 3. totum uti Cod. Coisl. exhibet Theod. qui dicit esse cap. 5. h. t. l) Fabr. et Theod. δυνατῷ προσώπῳ. Cod. Coisl. δυνατοῦ προσώπου. Hoc praefero. Nam respondet illi, quod textus latinus habet, in magna potestate constituto, quam Fabroti textus significat potenti personae subiecto, quod prorsus contrarium est. Male Fabr. transtulit quem ipse exhibuit textum. m) ὥστε deest apud Theod. n) Mallem καὶ, licet Cod. Coisl. habeat καὶ, ut et Theod. o) Haec inde ab ἄρχοντι addit Cod. Coisl. et Theod. Fabr. pleraque omittit et statim post ἄρχοντι pergit ἢ τῷ ἐπισκόπῳ, καὶ διακοπέτω τὸν χρόνον. p) Sic Fabr. Cod. Coisl. θ' ἄτερον. q) Sic Fabr. Cod. Coisl. τῶν μερῶν. r) Sic Fabr. Cod. Coisl. ἠνικα. s) Sic Fabr. Cod. Coisl. τὸ δὲ ἄλλο.

ἄλλο μέρος εἶποι ἔχειν τι, ὅπερ ὀφείλει προθεῖναι, τὸν τοῦ πράγματος δικαστὴν πᾶσι τρόποις τὸ μέρος τὸ χρωμένον τῇ ὑπερθέσει καταναγκάζειν ἐντὸς τριάκοντα ἡμερῶν μετὰ τὸ ἀποτάξασθαι τὸ ἕτερον μέρος, ὅπερ ἂν βούληται, δίχα τινὸς ὑπερθέσεως προτιθέναι. ὅπερ εἰ μὴ ποιήσει^{υ)}, τηρικαῦτα πρὸς τὸ μὴ νικῆσαι τὴν αὐτοῦ πονηρίαν, ἄλλον ἕνα μῆνα παρὰ τοῦ δικαστοῦ φιλοτιμειῖσθαι. εἰ δὲ καὶ οὕτως ὑπέσθῃται, ἐνὸς ἑτέρου μηνὸς προθεσίμην αὐτῷ παρέχεσθαι· οὕτω μέντοιγε, ὥστε εἰ μέχρῃ τῶν ἐρημέων τριῶν μηνῶν, οὓς τοῖς ὑπεριθεμένοις διαδίκους συνεχωρήσαμεν, τὰς ἰδίας δικαιολογίας μὴ προθήσει, τηρικαῦτα τὸν δικαστὴν μὴ πλέον ἀναμένοντα πᾶσι τρόποις ψῆφον προσφέρειν τοῖς νόμοις συμβαινουσάν, ἢ εἴπερ βούλοιο, ἀναφέρειν· πρὸς τὸ μὴ τοῖς δικαζομένοις κακῶς φιλονεικοῦσιν ἐξεῖναι τὰς τῶν δικῶν ἐκβάσεις περαιτέρω παρέλκειν.

ε. ^{υ)} Κελεύομεν, ὁσάκις παρ' οἰοῦσθῃσι^{υ)} δικασταῖς^{ω)} ἢ ^{ς)} ἄρχονται δίκαι, ἢ ἐκκλητοί^{ς)} ἐξετάζονται, πρὸ πάντων τὰ πρωτότυπα τῶν δικαζομένων πρόσεωπα, ἢ ἐκείνους, εἰς οὓς, ὡς εἰκόσ, ἐν μέσῳ ὑπόθεσις μετενεχθῆ, ἐν ^{ς)} παρουσίᾳ τῶν δικαστῶν ἀπιόμενους τῶν ἀγίων εὐαγγελίων^{α)} ὁμνύναι, ὅτι οὐδὲν παντελῶς τοῖς δικασταῖς προστασίας χάριν, ἢ ἄλλῳ οἰονδήποτε προσώπῳ ὑπὲρ ταύτης τῆς αἰτίας καθ' οἰονδήποτε τρόπον^{β)} δεδώκασιν, ἢ ὑπέσχοντο, ἢ μετὰ ταῦτα δώσουσιν^{ς)}, ἢ δι' ἐαυτῶν, ἢ δι' ^{δ)} ἄλλου οἰονδήποτε μέσον προσώπου^{ς)}, ἐξηρημένον τούτων, ἵνα τοῖς ἰδίοις συνηγόροις ὑπὲρ τῆς συνηγορίας παρέχουσιν, ἢ τοῖς ἄλλοις προσώποις, ἅπερ οἱ ἡμέτεροι νόμοι δίδωσθαι διετύπωσαν^{ς)}. τοῦτο^{ς)} δὲ παραφυλάττεσθαι προστάτουμεν^{β)} καὶ ἐν τῷ θεῷ ἡμῶν ἀγροατηρίῳ, ὅταν συνελύσεις εἰσάγωνται· ὥστε ἐν ^{ι)} παρουσίᾳ τῆς ἱεῖδος συλλήπτου τοῖς μνημονευθέντας ὅρκους παρέχεσθαι. εἰ δέ, ὡς εἰκόσ, τινὲς τῶν δικαζομένων μὴ δύνανται^{κ)} πρὸς τοὺς δικαστὰς παραγίνεσθαι, τότε κελεύομεν, τοὺς παρόντας μὲν ὁμνύνειν τὸν προειρημένον ὅρκον, πέμπεσθαι δὲ πρὸς τοὺς ἀπόντας ἐκ τῶν ὑπηρετουμένων τάξεων^{ι)} τινὰς μετὰ τοῦ ἐξεναντίας μέρους, ὥστε παρόντων αὐτῶν τοὺς εἰρημένους ὅρκους ὁμοίως παρέχεσθαι. εἰ δὲ γυνὴ εἴη, ἣτις διὰ τὴν σεμνότητά τοῦ βίου ἐξωτικῶς ἀνδράσιν ἐαυτὴν δευνύναι οὐκ εἴωθε, τηρικαῦτα καὶ ἀπόντος τοῦ ἀντιδίκου τοὺς ἐκ τῆς τάξεως πεμπομένους τοὺς μνημονευθέντας δέχεσθαι ὅρκους. εἰ δὲ ἀπύνηαι τὰ μέρη ἐν ἄλλοις τόποις συμβαίνει^{ω)}, ἢ ἐν ἑξ αὐτῶν, κελεύομεν τὸν ἀπόντα ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ, ἐν ἣ διαγεί, τοὺς ὅρκους κατὰ τὸν εἰρημένον παρ' ἡμῶν τρόπον ἐπὶ πράξεως ὑπομνημάτων παρὰ τῷ ἄρχοντι τῆς ἐπαρχίας, ἢ παρὰ τῷ τῶν τόπων ἐκδίκῳ παρέχειν, ἐκείνῳ δηλονότι γενικῶς παραφυλάττεσθαι, ἵνα εἰ τις τῶν δικαζομένων ἀπὸν ἢ παρὼν τὸν τοιοῦτον ὅρκον παρασχῆν μὴ θελήσῃ, καὶ τοῦτο φανερωθῆ τῷ δικαστῇ, κατὰ ψῆφον αὐτοῦ ὁ μὲν ἐνάγων τὴν ἐκπτώσιν τῆς ἀγωγῆς, ὁ δὲ ἐναγόμενος καταδίκην ὑπομείνη^{ω)}.

Εἰ^{ο)} δὲ τις ἐκ τῶν δικαζομένων εἴπη δεδωκέναι^{π)} τι^{ρ)} ἢ ὑποσχέσθαι, καὶ τὸ πρόσωπον ἐξεῖλη^{ς)} καὶ τοῦτο ἀναδείξῃ^{ς)}, αὐτὸς μὲν ἐπὶ τῇ^{ς)} τῆς δίκης ἐκβάσει

bus modis partem, quae utitur dilatione, compellat, intra triginta dies, postquam altera pars renuncia-verit, quicquid voluerit, sine ulla dilatione proponere. Quod si non fecerit, tunc ne improbitas eius vineat, alius mensis a iudice indulgeatur. Si vero et sic mor-retur, alterius ei mensis dilatio praestetur: ita tamen, ut, si intra praedictos tres menses, quos litigatoribus moras trahentibus concessimus, suas non proposuerit allegationes, tunc iudex non amplius expectans omni-bus modis sententiam legibus consentaneam proferat, vel, si voluerit, referat: ne litigatoribus improbe al-tercantibus causarum exitum longius protrahere liceat.

V. Praecipimus, ut quotiescunque apud quoslibet *Nov. 124.* iudices vel lites inchoantur, vel appellationes exami- *Cap. 1.* nantur, ante omnia principales litigantium personae aut illi, ad quos forte interea causa translata est, praesentibus iudicibus sacra evangelia tangentes iurent, se nihil penitus iudicibus patrocini causa vel cuicum-que alii personae pro hac causa quocumque modo dedisse, aut promississe, aut postea esse duros vel per se, vel per aliam quaecumque interpositam personam, exceptis his, quae advocatis suis pro patro-cinio praestant, vel aliis personis, quae dari leges nostrae definierunt. Hoc autem servari praecipimus et in sacro auditorio nostro, cum consultationes in-troducuntur: ut in praesentia sacri senatus memorata iuramenta praestentur. Quod si forte quidam ex liti-gatoribus ad iudices venire non possint, tunc impe-ramus, ut praesentes quidem praedictum iusiurandum praestent, ad absentes autem mittantur quidam ex officiis ministerium praebentibus una cum diversa parte, ut praesentibus eis memorata iuramenta simili-ter praestentur. Si vero mulier sit, quae propter vi-tae honestatem viris extraneis se ostendere non soleat, tunc etiam absente adversario missi officiales memorata iuramenta suscipiant. Si vero contingit, ut utraque pars vel alterutra pars in aliis locis versetur, imperamus, ut absens in ea provincia, in qua degit, iura-menta secundum praedictum a nobis modum inter acta apud praesidem provinciae aut apud loci defensorem praestet: illo scilicet in universum observando, ut si quis litigatoribus absens vel praesens huiusmodi iusiurandum praestare noluerit, et hoc iudici innotuerit, sententia eius actor quidem actionis iacturam, reus autem condemnationem sustineat.

Si quis vero ex litigatoribus dixerit, se dedisse *Cap. 2.* aliquid vel promississe, et personam manifestaverit, et hoc probaverit, ipse quidem quod ad litis exitum at-

ι) Sic Fabr. Cod. Coisl. ποιήσοι. υ) Hoc habet Syn. p. 60. ς) Syn. οἰονδήποτε ω) δικασταῖς deest in Syn. x) ἢ deest in Syn. γ) ἐκκλητοί deest in Syn. ζ) ἐν Fabr. Deest in Cod. Coisl. et Syn. α) Syn. εὐαγγελίων. β) Verba ὑπὲρ ταύτης τῆς αἰτίας καθ' οἰονδήποτε τρόπον habet Fabr. et Syn. Desunt in Cod. Coisl. c) Syn. δώσουσι. δ) διὰ in Syn. deest. e) Syn. τρόπου. Leuncl. ad marg. προσώπου. f) Hactenus Syn. g) Haec verba τοῦτο δὲ παραφυλάττεσθαι usque ad τοὺς μνημονευθέντας ὅρκους παρέχεσθαι habet etiam Theod. qui dicit esse partem cap. 6. h. t. h) προστάτουμεν Fabr. Deest in Cod. Coisl. et Theod. ι) ἐν Fabr. Deest in Cod. Coisl. et Theod. κ) Sic Fabr. Cod. Coisl. δύναται λ) Fabr. τάξεων. Cod. Coisl. ταξέων. μ) Sic Fabr. Cod. Coisl. συμβαίνει. ν) Sic Fabr. Cod. Coisl. ὑπομείνει. ο) Hoc cap. 2. rursus habet Syn. p. 60. π) Sic legendum cum Syn. Fabr. δεδωκέναι. Cod. Coisl. δεδωκέναι. ρ) Fabr. τι. Cod. Coisl. τισιν. Deest τι in Syn. ς) Syn. ἐξεῖποι. σ) Sic Fabr. Cod. Coisl. et Syn. ἀποδείξει. τ) τῇ deest in Syn.

συνγγώμης ἀξιούσθω. ὁ δὲ ἢ δόσιν ἢ ὑπόσχεσιν καταδέξασθαι δεικνύμενος^{u)}, εἰ μὲν χρηματικὴ εἶη ἢ^{v)} ὑπόθεσις, τὸ μὲν δεδομένον^{w)} τριπλοῦν, τὸ δὲ ὑποσχεθὲν διπλοῦν ὑπὸ τοῦ κόμητος τῶν προβάτων^{x)} εἰσπρατέσθω, καὶ τὴν ἀξίαν ἥτοι ἀρχὴν, ἣν ἔχει, ἐφ' ἐκατέρου θέματος ἀποκλέτω. εἰ δὲ ἐγκληματικὴ εἶη ἢ κατηγορία, δήμευσιν τῆς οἰκίας^{y)} περιουσίας ὑπομένετω, καὶ εἰς ἐξορίαν πεμπέσθω, ὅστις διὰ λήψιν ἀλλότριον ἐγκλημα εἰς ἐαυτὸν ἐσπούδασε μετενεργεῖν. εἰ δὲ τὴν δόσιν ἢ τὴν ὑπόσχεσιν ὁ διάδικος μὴ δυνήθῃ δέξαι, ὁμνῶν τὸ πρόσωπον τὸ τὴν δόσιν ἥτοι^{z)} ὑπόσχεσιν λεγόμενον καταδέξασθαι, ὅτι οὐδὲ δι' ἐαυτοῦ, οὐδὲ δι' ἄλλον προσώπου ἢ ἑλαβὲ τι ἢ ὑπόσχεσιν ἔσχε. καὶ τοῦ τοιούτου ὄρκου παρεχομένου αὐτὸς μὲν ἐλεύθερος ἔστω^{a)}. ὁ δὲ διάδικος ὁ μὴ δυνήθεις δέξαι, ἐπὶ μὲν ταῖς χρηματικαῖς αἰτίαις τὴν ἀποτίμησιν τῆς δίκης ἀπὸ τοῦ κόμητος τῶν προβάτων^{b)} εἰσπρατέσθω, τῆς δίκης^{c)} δηλοῦντι τὴν ἰδίαν ἐξβασιαν ἀναμενούσης. ἐπὶ δὲ ταῖς ἐγκληματικαῖς δήμευσιν τῶν οἰκείων πραγμάτων ὑπομένετω, καὶ τὸ πρῶγμα παρὰ τοῖς ἁρμοδίοις δικασταῖς κατὰ τὴν τῶν νόμων τάξιν περαιούσθω^{d)}. εἰ δὲ τὸ παρὰ τοῦ δικαζομένου φανερωθὲν πρόσωπον τὸν μνημονευθέντα παραιτήσεται ὄρκον, τοῦτο μὲν ἐπὶ ταῖς ἐγκληματικαῖς, τοῦτο δὲ καὶ ἐπὶ ταῖς χρηματικαῖς αἰτίαις, ταῖς μνημονευθείσαις ὑποκείσθω ποιναῖς. εἰ δὲ τις τῶν δικαζομένων ὁμῶς^{e)} μὴ δεδωκέναι, ἢ ἐπαγγεῖλαισθαι, ἐντὸς δὲ τεσσάρων μηνῶν μετὰ τὸ προερχθῆναι τὴν ψῆφον ἀριθμουμένων δεῖχθῆναι δοθέν τι ἢ ὑποσχεθὲν, αἰ ἐισημέται ποινὰ κατὰ τε τῶν^{f)} δίδόντων, κατὰ τε τῶν λαμβανόντων χώραν ἔξουσιν. ἐν δὲ ταῖς δίκαις ταῖς δι' ἐπιτροπῶν ἢ κορυάτωρων πραττομέναις, τοὺς μὲν ὄρκους οἱ ἐπιτροποὶ ἥτοι κορυάτωρες παρεχέτωσαν. εἴ τις δὲ ἐκ τῶν ἐισημένων ποινῶν χώραν λάβῃ διὰ τῶν τοιούτων ὄρκων, ταύτην οἱ ἐπιτροποὶ ἥτοι κορυάτωρες ὑπομένετωσαν, μηδενὸς ἐκ τούτου προκορύματος γινόμενον τοῖς ὑπὸ ἐπιτροπῆν ἥτοι κορυάτωριαν εἶναι γινωσκομένοις.

Cap. 3.

Καὶ ἅ) τοῦτο δὲ κελύμενον παρὰ πάντων τῶν δικαστῶν, τοῦτο μὲν στρατιωτικῶν, τοῦτο δὲ πολιτικῶν ἐν παντὶ τόπῳ τῆς ἡμετέρας πολιτείας παραφυλάττεσθαι, ἵνα μηδὲ τοῖς μαγιστροῖς, μηδὲ τοῖς ἐπαρχοῖς, μηδὲ ἄλλῳ^{h)} οἰωδῆποτε ἐκβιβαστῆ συγχωρῶσιⁱ⁾, πλεον τι παρ' οἰωνδῆποτε προσώπου συνηθειῶν ὀνόματι λαμβάνειν τῶν τοῖς ἡμετέροις διηγορευμένων νόμοις, οὐδὲ εἰ θεῖαν τοῦ ἡμετέρου κράτους προφροσιν κέλευσαν^{j)} ἀλλ' εἴ τινα ἐθροικεν πλεον τι ἀπαιτοῦντα, ἄδειαν ἐρέτωσαν καὶ συνέχειν καὶ ἐγκλείειν τοῦτον, καὶ τετραπλάσιον ἀπαιτεῖν, ὅπερ πλεον λάβοι. ἵνα τὸ μὲν ἄλλοθεν τῷ τὴν ζημίαν ὑπομείναντι ἀποδιδῶται, τὸ δὲ τριπλοῦν εἰσφέρεται τῷ δημοσίῳ^{k)}. εἰ δὲ ὁ πολιτικὸς ἢ ὁ στρατιωτικὸς ὄρκων, εἴτε προσελευσθεῖς, εἴτε οἰωδῆποτε τρόπον γινώσκων τοῦτο ἁμελήσει τὸν βλαπτόμενον, καθὼς εἴρηται, ἐκδικῆσαι, ἐκ τῆς ἰδίας περιουσίας τὸ τετραπλάσιον κατὰ τὸν ἐισημένον τρόπον εἰσπραχθήσεται. τὴν δὲ αὐτὴν ποινὴν εἰσπρατέσθαι κελύμενον διὰ τοῦ κόμητος τῶν ἡμετέρων προβάτων^{l)} καὶ τοὺς ἁρμοδίους ὄρχοντας, εἰ γνοῖεν τινος ἐκ τῶν

finet, veniam mereatur. Ab eo vero, qui convictus erit, vel datum quid vel promissionem accepisse, si quidem pecuniaria causa erit, id quod datum est, in triplum, quod vero promissum est, in duplum per Comitem rerum privatarum exigatur, et dignitatem sive magistratum, quem habet, utroque casu amittat. Si autem criminalis accusatio erit, patrimonii sui publicationem sustineat et in exilium mittatur, qui pecunia accepta alienum crimen in se transferre studuit. Sin autem dationem vel promissionem litigator probare non potuerit, ea persona, quae dationem vel promissionem accepisse dicitur, iuret, se neque per se, neque per aliam personam aut accepisse aliquid aut permissum sibi fuisse. Et tali iureiurando praestito ipse quidem liberatus sit: a litigatore vero, qui non potuit eum convincere, in pecuniariis quidem causis litis aestimatio per Comitem rerum privatarum exigatur, lite scilicet exitum suum expectatura: in criminalibus vero causis bonorum suorum publicationem sustineat, et causa apud competentes iudices secundum legum ordinem finiatur. Si vero persona a litigatore denunciata memoratum iusiurandum recusaverit, tam in criminalibus, quam in pecuniariis causis supradictis poenis subiaceat. Si quis vero litigantium iuraverit, se neque dedisse, neque promississe, intra quatuor autem menses inde a prolata sententia numerandos convictus sit, aliquid ab eo datum vel promissum esse, praedictae poenae tam adversus eos, qui dederunt, quam adversus eos, qui acceperunt, locum habebunt. In litibus vero, quae per tutores vel curatores peraguntur, iuramenta tutores vel curatores praestent. Quod si poenae alicui supradictae per eiusmodi iuramentum locus sit, hanc tutores vel curatores sustineant, nullo exinde praedictio in eos, qui sub tutela vel curatione esse noscuntur, redundante.

Et hoc praecipimus ab omnibus iudicibus, tam militaribus, quam civilibus in omni reipublicae nostrae loco observari, ut neque magistrarianis, neque praefectianis, neque alii cuicumque executori permittant, plus a quacunque persona sportularum nomine accipere, quam legibus nostris statutum est, nec si sacram maiestatis nostrae iussionem proferant: sed si quempiam invenerint aliquid amplius exigentem, licentiam habeant, eum et comprehendendi et includendi et quadruplum eius, quod amplius accepit, exigendi: ut simplum quidem ei, qui damnum sustinuit, restituatur, triplum vero fisco inferatur. Si autem civilis aut militaris magistratus, sive interpellatus fuerit, sive quocunque modo id cognoverit, lacsum vindicare, sicut diximus, neglexerit, quadruplum ex eius substantia secundum praedictum modum ab eo exigetur. Eandem vero poenam per Comitem rerum privatarum exigere etiam a competentibus iudicibus iubemus, si cognoverint, executores quosdam ex suis officiis sportularum nomine contra leges nostras aliquid exegisse,

u) Sic Fabr. et Syn. Cod. Coisl. pro καταδέξασθαι δεικνύμενος habet δεξιόμενος. v) ἢ Fabr. et Syn. Deest in Cod. Coisl. w) Sic Fabr. et Syn. Cod. Coisl. δεικνύμενος. x) Sic Fabr. Cod. Coisl. τοῦ κόμητος τῆς ἰδικῆς ἡμῶν περιουσίας. Sic et Syn. quae tamen omittit ἡμῶν. y) Fabr. οἰκίας. Cod. Coisl. et Syn. ἰδίας. z) Syn. ἢ τῆν. a) Syn. ἔστω. b) Sic Fabr. Cod. Coisl. et Syn. κόμητος τῆς ἰδικῆς περιουσίας. c) τῆς δίκης deest in Syn. Leucl. ad marg. supplēvit. d) Hactenus Synopsis. e) Sic Fabr. Cod. Coisl. ὁμῶς. f) Cod. Coisl. inserit δικαζομένων, quod deest apud Fabr. g) In Syn. p. 63. h) Syn. ἀλλ'. Leucl. ad marg. ἀλλῳ. i) Sic Fabr. Cod. Coisl. συγχωρήσασθε. Syn. συγχωροῦσθε. k) Sic Fabr. Cod. Coisl. et Syn. verba transponit τῷ δημοσίῳ εἰσφέρεται. Hactenus Syn. l) Sic Fabr. Cod. Coisl. κόμητος τῆς ἡμετέρας ἰδικῆς περιουσίας.*

ιδίων τάξεων ἐκβιβαστὰς συνηθειῶν ὀνόματι παρὰ τοῦς ἡμετέροισιν νόμοις εἰσπράξαι^{μ)} τι, καὶ τοῦτο ἀμελήσουσιν ἐκδικῆσαι. Αἰδομεν δὲ ἄδειαν καὶ τοῖς μεθουδευομένοις, μηδὲν πλέον τοῖς ἐκβιβασταῖς διδόναι τῶν διορισμένων παρὰ τῆς ἡμετέρας διατάξεως, καὶ εἴ τι πλέον αὐτοῦς εἰσπράξαι^{ν)} βουληθεῖεν, ἐχέτωσαν ἄδειαν^{ο)} ἀντιστῆναι.

Ἐπειδὴ δὲ νόμος, τοῦτο μὲν τοῦ τῆς εὐσεβοῦς λήξεως πατρὸς ἡμῶν^{ρ)}, τοῦτο δὲ καὶ τῆς ἡμετέρας γαληνότητος διετύπωσε, μηδενὶ τρόπῳ τοῦς δικαστὰς ταῖς ἰδίαις ψήφοις ἐγγράφειν, ἐκ βασιλικῆς ῥήματος ἀγράφου^{σ)} προνεχθέντος κελευσθῆναι τινος διαχθῆναι ἢ τοῖς παραστῆναι, ἀλλὰ καὶ τοῦς περιβλέπτοισιν ῥεφερονδαρίοις^{τ)} τὰς ἡμετέρας κελεύσεις κατὰ τὸ προσῆκον ποιεῖν φανεράς· τὸν αὐτὸν νόμον βεβαιοῦντες κελεύομεν, τοῦς περιβλέπτοισιν ῥεφερονδαρίοις ἐπὶ ταῖς αἰτίαις, αἷς διδάσκουσιν ἢ τοῖς ἀναφέρουσι πρὸς τὴν ἡμετέραν γαληνότητα, μηδεμίαν ἔχειν ἄδειαν ἢ αὐτοῦς ἢ τοῦς αὐτῶν βοηθοῦς, ἢ^{υ)} δι' ἑαυτῶν ἢ δι' ἄλλον οἰουδήποτε προσώπου κρατεῖν τινα ἢ ὑπὸ ἐγγύην ποιεῖν, ἢ τι εἰσπραττεῖν ἢ ἀναγκάζειν διαλύσεις ἢ σύμφωνα τινὰ μετὰ τῶν ἰδίων ἀντιδικῶν τίθεσθαι, ἢ οἰωδήποτε τρόπῳ ἢ οἰωδήποτε πράγματι ἑαυτοῦς ἐμμειγνῆναι· οὐδὲν^{ϛ)} γὰρ ἄλλο ποιεῖν αὐτοῖς^{δ)} συγχωροῦμεν, εἰ μὴ μόνον τὰς ἡμετέρας κελεύσεις ἐφ' οἰαδήποτε ἰποθέσει ἐγγράφως ἢ ἀγράφως προφερομένους τοῖς ἄρμοδιόις ἢ τοῖς ἀφορισμένοις δικασταῖς ἐμφανίζειν. εἰ δὲ τι τῷ παρόντι νόμῳ ἐναντίον τις ἐξ αὐτῶν τολμήσῃ διαπραχθῆσθαι, ὁ μὲν ζημίαν τινὰ ἢ περιγραφήν ἐπὶ τοῖς οἰκείοις πράγμασιν ὑπομεινῆκώς, οὐδὲν πρόσχημα παντελῶς περὶ τὸ ἴδιον δίκαιον ὑποστήσεται. ὁ δὲ τι τοιοῦτο πράξας ἐκ τῆς ἰδίας περιορίας τὴν ζημίαν τὴν τῷ βλαβέντι προσώπῳ ἐπινεχθεῖσαν διὰ τοῦ ἄρμοδιον ἄρχοντος ἀναγκασθῆσεται ἀποκαταστῆσαι, καὶ πρὸς τοῦτοις τὴν τῆς ζώνης καὶ ἀξίας ἀποβολὴν ὑποστήσεται. ταῦτα δὲ πάντα κρατεῖν κελεύομεν μὴ μόνον ἐν τοῖς μέλλουσι πράγμασιν, ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς ἤδη ἀρχθεῖσιν, οὕτω δὲ περαιωθεῖσιν.

TITULOS E'.

Περὶ δικαστῶν^{ν)}, καὶ ὅπου ἕκαστος^{ω)} ἐνάγειν^{ξ)} καὶ ἐνάγεσθαι καὶ συνελθεῖν ὀφείλει.

α'. Οἰοσδήποτε δικαστῆς βήματος προεστῶς, ἢ ἐτέρων ἔχων ἐξουσίαν, δικαιοδοσίαν ἔχει κατὰ τῶν συναινούντων καὶ ὑποβαλλόντων^{υ)} ἑαυτοῦς.

β'. Συναινεῖ δὲ ὁ γινώσκων μὴ ὑποκεῖσθαι τῇ δικαιοδοσίᾳ αὐτοῦ· εἰ γὰρ πεπλανημένος ἑαυτὸν ἐνόμιζεν ὑποκεῖσθαι, ἢ ἕτερον ἀνδ' ἐτέρου ἐπέληφεν, ἢ ἀντιστάμενον αὐτὸν ἠνάγκασεν ὁ πρῶτος, οὐκ ἰσχύει κατ' αὐτοῦ ἡ δικαιοδοσία.

Ἀρκεῖ τοῖς δικαζομένοις συναινέσαι, καὶ ἀγνοῆ ὁ πρῶτος, ἢ καὶ νομίζῃ^{ζ)} αὐτοῦς ὑποκεῖσθαι τῇ δικαιοδοσίᾳ αὐτοῦ.

Ο^{α)} δοθεὶς δικαστῆς ἐπὶ τῷ εἰσῷ ῥήτου χρόνῳ^{β)}

et hoc neglexerint vindicare. Damus licentiam etiam his, qui conveniantur, nihil amplius, quam quod constitutione nostra statutum est, executoribus dare, et si quid amplius ab iis exigere voluerint, liceat iis resistere.

Quia vero lex tam patris nostri pie memoriae, *Cap. 4.* quam serenitatis nostrae cavit, ut nullo modo iudices in suis sententiis adscribant, se principali iussione sine scriptis prolata iussos esse, aliquos ducere vel exhibere: item ut spectabiles referendarii iussiones nostras, prout decet, insinuent: nos eandem legem confirmantes imperamus, ut spectabiles referendarii in causis, quas ad serenitatem nostram referunt, nullam licentiam habeant, vel ipsi vel adiutores eorum, vel per se vel per aliam quameunque personam apprehendi aliquem vel fideiussorem desiderandi, vel aliquid exigendi vel ad transactiones vel pactiones cum adversariis faciendas aliquem cogendi, vel quolibet modo vel cuilibet negotio se immiscendi: nihil enim aliud eis facere concedimus, quam ut iussiones nostras in quacunque causa in scriptis vel sine scriptis prolatas competentibus iudicibus aut delegatis insinuent. Si quid autem praesenti legi contrarium quis eorum agere ausus fuerit, is, qui damnus aliquod aut circumscriptionem in rebus suis passus fuerit, nullum omnino praecidium circa ius suum patietur. Qui vero tale quid fecerit, ex sua substantia damnus laesae personae illatum per competentem iudicem rescire compelletur, et praeterea einguli et dignitatis amissionem sustinebit. Haec autem omnia non solum in futuris causis, verum etiam in his, quae iam inchoatae, nondum autem finitae sunt, obtinere iubemus.

TITULUS V.

De iudicibus et ubi quisque agere et conveniri et coire debeat.

I. Quilibet iudex, qui tribunali praees, vel aliam *L. 1.* potestatem habet, iurisdictionem contra consentientes *D. V. 1.* seque ei subiicientes habet.

II. Consentit autem, qui scit, se non esse subiectum iurisdictioni eius: si enim per errorem putaverit, se subiectum esse, aut alium pro alio habuerit, aut si resistentem eum Praetor coegerit, nihil valet adversus eum iurisdictionis. *L. 2. pr. D. eod.*

Sufficit litigatores consentire, licet Praetor ignoret aut etiam putet, eos suae iurisdictioni subiacere. *§. 1.*

Iudex sic datus, ut intra certum tempus sententiam *§. 2.*

m) Sic Fabr. Cod. Coisl. εἰσπράξαι. n) Sic Fabr. Cod. Coisl. εἰσπράξαι. o) Cod. Coisl. addit αὐτοῖς, quod deest apud Fabr. p) Sic Fabr. Cod. Coisl. ἡμῶν πατρός. q) Sic Fabr. Cod. Coisl. ὡς ἐκ βασιλικῆς ῥήματος ἐγγράφως. r) Sic Fabr. Cod. Coisl. his ῥεφερονδαρίοις. s) ἢ Fabr. Cod. Coisl. hoc ἢ omittit. t) Fabr. οὐδέ. Cod. Coisl. οὐδέν. Quod praepaet. u) Fabr. αὐτοῖς. Cod. Coisl. αὐτοῦς. Utrumque probari potest. v) Sic Fabr. Cod. Coisl. περὶ τοῦ δικαστηρίου. Theod. περὶ δικαστηρίων. Index Coisl. περὶ δικαστηρίου. w) ἕκαστος apud Theod. deest. x) Index Coisl. ἐνάγει. y) Fabr. ὑποβαλλόντων. Cod. Coisl. ὑποβαλλόντων. Hoc praefero. z) Sic recte Cod. Coisl. Fabr. νομίζε. a) Hanc §. 2. cap. 2. habet Theod. b) Sic recte Cod. Coisl. et Theod. Fabr. εἰσῷ ῥήτῳ χρόνῳ.

ψηφίσασθαι, δύναιται συναινούντων τῶν μερῶν ἐκτεῖναι τὴν προθεσίαν· εἰ μὴ ῥητῶς ὑπὸ τοῦ δεδωκότος αὐτῶν¹⁾ ἐκωλύθη.

- §. 3. Ὁ πρεσβευτὴς περὶ τῶν πρὸ τῆς πρεσβείας ἐναγόμενος, καλῶς ἐπικαλεῖ⁴⁾ τὸν οἰκίον⁵⁾ οἶκον. καὶ οἱ διὰ τὸ μαρτυρῆσαι ἢ διζῆσασθαι μετακληθέντες, ἢ εἰς τὴν ἐπαρχίαν ἀφορισθέντες⁶⁾, καὶ οἱ ἐκκαλεσάμενοι καὶ διὰ τὸ γυμνάσαι τὴν ἐκκλητον, ἐν Ῥώμῃ ἢ⁸⁾ ἐτέρῳ τόπῳ διάγοντες, καὶ περὶ ἐτέρον πράγματος ἐναγόμενοι, ἀπολύονται μέχρι τῶν χρόνων τῆς^{h)} ἐκκλητον. οὔτε ἢ κατὰ τῶν ἐπιτρόπων ἀγωγή οὔτε ἀποκατάστασις ἀφῆλκι δίδοται κατὰ τοῦ κληθέντοςⁱ⁾ ἐν Ῥώμῃ παρὰ τοῦ^{k)} βασιλέως δι' ἐτέραν δίκην, ἢ ἐλθόντος δι' ἑτερον πρῶγμα.
- §. 4. Ταῦτα εἰ μὴ πάντες οἱ λεχθέντες ἔνθα ἐνάγονται συνήλλαξαν, ἐξηρημένον τοῦ πρεσβευτοῦ· οὗτος γὰρ περὶ τῶν πρὸ τῆς πρεσβείας οὐκ ἀναγκάζεται διεκδικεῖν ἑαυτὸν^{l)} ἐν Ῥώμῃ, κἂν ἐν αὐτῇ συνήλλαξεν, ἐφ' ὅσον ἐστὶν ἐν τῇ πρεσβείᾳ^{m)}. μετὰ γὰρ τὸ πληρωῶσαι ἐμβραδύνων ἐνάγεται.
- §. 5. Τοῦτο δὲ τὸ προνόμιον ἔχει ἐπὶ μόνοις, οἷς ἐν τῇ πόλει αὐτοῦ ἢ τῇ ἐπαρχίᾳ συνήλλαξεν, οὐ μὴν ἐφ' οἷς ἐπαρξεν ἐν ἑτέρῃ ἐπαρχίᾳ, καὶ πρὶν ἢ φθάσῃⁿ⁾ τὴν Ἰταλίαν. εἰ δὲ αὐτὸς ἐνάγει, ἀναγκάζεται πρὸς πάντας ἑαυτὸν διεκδικεῖν^{o)}. εἰ μὴ ἄρα περὶ τῆς ἐν τῇ^{p)} πρεσβείᾳ προσγενομένης^{q)} αὐτῷ κλοπῆς ἢ ὑβρεως ἢ ζημίας ἐνάγει.
- §. 6. Εἰ δὲ ἀμφιβάλλεται, εἰ καλῶς τις ἐπικαλεῖται τὸν ἴδιον οἶκον^{r)}, ὁ πρῶτος διαγιγνώσκει· καὶ εἰ φανεῖ καλῶς ἐπικαλοῦμενος, ψιλὴν ὁμολογίαν ποιεῖ, ὡς παρίσταται τῷ δικαστηρίῳ· τὴν δὲ προθεσίαν ὁ πρῶτος ὁρίζει.
- §. 7. Ἐν οἷς δὲ ἡ ὑπόμνησις ἐπεριτίθεται, οὐ βλάπτεται περὶ τὸν χρόνον ὁ δανειστής.
- §. 8. Πλὴν τῶν ἐχόντων δημόσιον δικαστήριον οὐδεὶς δύναιται προστιμῆν^{s)}, εἰ μὴ ἰδικῶς ἐπιτίτραπται.
- L. 3. γ'.^{v)} Οὐ δοκεῖ λαμβάνειν, ὅς, εἰ καὶ παρῆν, οὐκ D. V. 1. ἠναγκάξεται ἐνάγεσθαι^{u)}.
- L. 4. δ'.^{v)} Πρὸς τοὺς ὑπέξουσιους ἡμῶν οὐ δυνάμεθα D. eod. δικάζεσθαι, εἰ μὴ ἐπὶ τῷ ἰδιοκτήτῳ πεκουλίῳ.
- L. 5. ε'.^{w)} Ὁ καλούμενος εἰς δικαστήριον καὶ^{x)} λέγων D. eod. ἔχειν ἕτερον φόρον, ὀφείλει ἀπέσαι πρὸς τὸν^{y)} καλοῦντα, ἵνα τὰ περὶ τούτου αὐτῷ^{z)} γνωσθῆ. καὶ μὴ καταφρονεῖτω αὐτοῦ· τοῦτο γὰρ ἐστὶ καὶ ἐπὶ τοῦ^{a)} πρεσβευτοῦ, καὶ^{b)} τῶν ἄλλων τῶν δυναμένων ἐπικαλεῖσθαι τὴν οἰκίαν^{c)} κατοικήσιν.
- L. 6. ς'. Ὁ^{d)} τυφλὸς δικάζειν οὐ κωλύεται^{e)}.
- L. 7. ζ'.^{f)} Ὁ κληθεὶς εἰς δικαστήριον καὶ μετὰ ταῦτα D. eod. στρουτεσάμενος ἢ ἄλλον φόρον γεγωνῶς οὐ δύναιται περὶ τῆς αὐτῆς δίκης ἐπικαλεῖσθαι τὸν ἴδιον φόρον.
- L. 8. η'. Ὁ πρεσβευτὴς ἀντιφωνῶν, ὅπερ ἐχρωστήσε D. eod. πρὸ τῆς πρεσβείας, οὐκ ἐνάγεται, ἔνθα ἀντεφώνησεν.
- L. 9. θ'. Μέρους εἰσὶν ἐκάστης ἐπαρχίας αἱ νῆσοι αὐτῆς. D. eod.

tiam dicat, consentientibus partibus statutum tempus prorogare potest: nisi specialiter ab eo, qui dedit, prohibere sit.

Legatus de iis, quae ante legationem facta sunt, conventus, iure domum suam revocat. Et qui testimonii dicendi vel iudicandi causa evocati vel in provinciam destinati sunt, et qui appellarunt et appellationis exercendae causa Romae vel in alio loco degunt, et ob aliam causam conveniuntur, intra tempora appellationis excusantur. Neque tutelae actio, neque in integrum restitutio minori conceditur adversus eum, qui alius litis causa Romam erat a Principe vocatus, aut alius negotii causa venerat.

Haec, si non omnes, qui memorati sunt, ibi contraxerunt, ubi conveniuntur, excepto legato: hic enim de his, quae ante legationem contraxit, Romae se defendere non cogitur, licet ibi contraxerit, quamdiu in legatione est: nam si perfecta legatione moretur ibi, convenitur.

Hoc autem privilegium habet in his solis, quae in civitate sua vel provincia contraxit, non etiam in his, quae in alia provincia et ante quam in Italiam veniret, contraxit. Si vero ipse agat, adversus omnes se defendere cogitur: nisi forte de furto vel iniuria vel damno in legatione sibi illato agat.

Sed si dubitetur, utrum iure quis domum suam revocet, Praetor cognoscit: et si appareat, iure eum domum revocare, nudam promissionem praestat iudicio sisti: spatium autem Praetor definit.

In quibus autem admonitio differtur, nullum circa tempus damnum creditor patitur.

Praeter eos, qui publicum iudicium habent, multam dicere nemo potest, nisi specialiter permissum sit.

III. Non videtur latitare, qui, licet praesens esset, iudicium suscipere non compelleretur.

IV. Cum iis, qui in potestate nostra sunt, litigare non possumus, nisi de castrensi peculio.

V. Qui in ius vocatur et dicit, se aliud habere forum, ad vocantem venire debet, ut ab eo de his cognoscatur. Et ne illum contemnat: nam idem est et in legato et reliquis, qui domum suam revocare possunt.

VI. Coecus iudicare non prohibetur.

VII. Qui in ius vocatus et postea miles vel alius fori factus est, non potest de eadem causa forum suum revocare.

VIII. Si legatus constituat, quod ante legationem debuerit, non convenitur, ubi constituerit.

IX. Pars cuiusque provinciae sunt insulae ipsius.

c) Theod. αὐτῆν. d) Sic Fabr. Cod. Coisl. ἐπικαλεῖται. e) Fabr. οἰκίον. Cod. Coisl. ἴδιον. f) Verba ἢ εἰς τὴν ἐπαρχίαν ἀφορισθέντες habet Fabr. Desunt in Cod. Coisl. g) Cod. Coisl. addit ἐν, quod deest apud Fabr. h) Fabr. τῆς. Cod. Coisl. τοῦ. Sed ἢ ἐκκλητος usitatus. i) Sic Fabr. Cod. Coisl. μετακληθέντος. k) τοῦ Fabr. Deest in Cod. Coisl. l) Fabr. αὐτόν. Cod. Coisl. ἑαυτόν. m) Sic Fabr. Cod. Coisl. ἐφ' ὅσον ἐστὶν ἢ πρεσβεία. n) Fabr. φθάσῃ. Cod. Coisl. φθάσει. o) Sic Fabr. Cod. Coisl. ἐκδικεῖν. p) τῇ Fabr. Deest in Cod. Coisl. q) Recte Cod. Coisl. προσγενομένης. Fabr. προσγενομένης. r) Sic Fabr. Cod. Coisl. pro οἶκον habet οἶον, quod ineptum est. s) Fabr. προτιμῆν. Cod. Coisl. πρὸς τιμῆν, quod haud dubie esse debet προστιμῆν. Lectionem προστιμῆν praefero: hoc enim significat multam dicere: προτιμῆν autem est praeferre, praeporere. t) In Syn. p. 61. u) Syn. ἐνάγεσθαι. v) In Syn. p. 61. w) Cap. 5. totum habet Theod. Syn. habet usque ad καταφρονεῖτω αὐτοῦ. x) καὶ Fabr. Deest in Cod. Coisl. Syn. et Theod. y) τὸν deest in Syn. z) αὐτῷ Fabr. Cod. Coisl. παρ' αὐτοῦ. Utrumque perinde est. Theod. τὰ περὶ τούτου τὰ παρ' αὐτοῦ. Syn. παρ' αὐτοῦ. a) τοῦ Fabr. et Theod. Deest in Cod. Coisl. b) Theod. inserit ἐπὶ. c) Fabr. οἰκίαν. Cod. Coisl. et Theod. ἴδιαν. d) Hoc cap. 6. habet Theod. ὁ apud eum deest. e) Sic Fabr. Cod. Coisl. et Theod. κωλύεται. f) In Syn. p. 61.

ι'. Δεστίτωρ ⁸⁾ ἐστὶν οὐκ ὁ ὑπεριθήμενος, ἀλλ' ὁ τῆς δίκης ἀριστάμενος, ἢν κατὰ συκοφαντίαν ἐνεστήσατο. εἰ μὲν τοι γινούσ τις τὸ ἀληθές ἀποστῆ, μὴ θέλων ἐπιμεῖναι ἀναισχύντῳ δικῆ, ἢν οὐκ ἐνεστήσατο κατὰ συκοφαντίαν, οὐκ ἐστὶν ἀριστάμενος.

ια'. Ἡ ἀρχαία δίκη μεταξύ ἐμοῦ καὶ τοῦ παρ' ἐμοῦ νόθευθῆντος λίσεται· τὴν ἀρχὴν γὰρ οὐκ ἠδυνάμεθα δικάζεσθαι.

ιβ'. Πολλῶν ὄντων δικαστῶν, ἐὰν ὁ πρῶτος ἕνα ^{h)} κωλύσῃ, τοῖς ἄλλοις ἐπιτρέπεν δοκεῖ.

Δικαστὴν ^{l)} δύναιται δοῦναι ὁ παρὰ τοῦ νόμου ἢ τῆς συνηθείας ἐπιτετραμμένος, ὡς ὁ ἀνθύπατος, καὶ ὁ λεγῆτος αὐτοῦ, καὶ οἱ ἐν Ρώμῃ ἄρχοντες.

Εἰσὶ ^{k)} τινες κωλύμενοι δίδοσθαι δικασταί, ὡς ὁ ἀποκνηθεὶς τῆς συγκλήτου, καὶ ὁ κωφὸς καὶ ὁ ἄλλος ^{l)} καὶ ὁ διηνεκῶς μαινόμενος, καὶ γυνὴ καὶ δοῦλος καὶ ἄνηθος ^{m)}. οἷτοι γὰρ τὰ πολιτικὰ λειτουργεῖν οὐ δύνανται.

Καλῶς ⁿ⁾ καὶ ^{o)} ὑπεξούσιος δικάζει.

ιγ'. Ἐν τῷ περὶ ὀροθεσιῶν καὶ τῷ διαιροῦντι τὰ κοινὰ καὶ τῷ διαιροῦντι τὴν φαμίλιαν τὴν κληρονομίαν δικαστηρίῳ ἴση μὲν ἐστὶ πάντων ἢ ἄριστος· ἐνάγων δὲ δοκεῖ εἶναι ὁ προκαλούμενος εἰς τὸ δικαστήριον.

ιδ'. Εἰ δὲ οἱ δύο προκαλέσονται, κλήρω τὸ πρῶγμα διακρίνεται.

ιε'. ^{p)} Ὑπεξούσιος ποιῶν παράνομον κρίσιν ἐνέχεται εἰς ὅσον εἶχε ^{q)} πεκούλιον, ὅτε ἐψηφίζετο.

Παράνομον κρίσιν ποιεῖ ὁ ἀπατηλῶς εἰς περιγραφὴν τοῦ νόμου ψηφίζόμενος, ἐπὶ προφανεῖ ἔχθρῳ ἢ ^{r)} χάριτι ἢ κέρδει· καὶ δίδωσιν ^{s)} τὴν ἀληθῆ ^{t)} τῆς δίκης ^{u)} διατίμησιν.

ις'. Ὁ δὲ κληρονόμος αὐτοῦ οὐκ ἐνέχεται.

ιζ'. ^{v)} Ἐάν τις τῶν δικαζομένων ποιῆσῃ τὸν δικαστὴν κληρονόμον, ἄλλος προσλαμβάνεται ^{w)}. ἀδίκως γὰρ τις ἑαυτῷ δικάζει.

ιη'. Ἐὰν ὁ δικαστὴς ἐπὶ χρόνον ἐμποδίζεσθαι μέλλῃ, ἐναλλάσσεται· τυχὸν γὰρ ἐνόσησεν ἢ ἀναγκάως ἀποδημῆ, ἢ κινδυνεύει περὶ ἰδίον πρῶγματος.

Οὐ ^{x)} ὑπεξούσιος νίδος περὶ ἀμαρτήματος, ἐξ οὗ ^{y)} τῷ πατρὶ ἀρμόζει ἀγωγή ^{z)}, τότε κινεῖ, ὅτε μὴ ἐστὶν ὁ κινῶν ^{a)} ὀνόματι τοῦ πατρὸς· εἰ γὰρ ^{b)} διὰ προσβείαν ἢ ἀναγνώσματα ἄπεισι ^{c)}, καὶ ὑποστῆ κλοπὴν ἢ ὕβριν ἢ ζημίαν, ἐνάγει· καὶ ἀπὸ ^{d)} συναλλαγμάτων οὐτίλως κινεῖ· τυχὸν παρακαταθήκην ἀπαιτῶν ἢ μανδάτων ἢ δάνειον, ἐὰν ὁ πατὴρ αὐτοῦ ἐν ἐπαρχίᾳ ἐστὶν, αὐτὸς δὲ ἐν Ρώμῃ διὰ σπονδάσματα, ἢ δι' ἐτέραν ἐλλογον αἰτίαν· ἵνα μὴ στενωταί ^{e)} τὸ πεμφθὲν αὐτῷ παρὰ τοῦ πατρὸς δαπάνημα μὴ ἀνυλαμβάνοντι ^{f)}. καὶ μάλιστα εἰ ἴν ^{g)} νίδος συγκλητικός, ἀῖξει διὰ ^{h)} τῆς ἀξίας ἢ χρησιμότης.

ιθ'. Ἐνθα ὁ τελευτήσας ἐχρεώσθησεν, ἐκεῖ ὁ κληρονόμος ὀφείλει διεκδικεῖσθαι· καὶ μὴ κεχρήσθω ⁱ⁾ οὐκ ἐκείῳ μηδενὶ προνομίῳ.

X. Destitor est, non qui distulit, sed qui liti ^{L. 10.} renunciavit, quam calumniandi causa instituerat. ^{D. V. 1.} Si quis tamen cognita veritate destiterit, nolens in lite improba perseverare, quam calumniae causa non instituerat, non est destitor.

XI. Lis contestata inter me et eum, qui a me ^{L. 11.} arrogatus est, solvitur: nam ab initio litigare non ^{D. eod.} potuimus.

XII. Si, cum plures essent iudices, Praetor ^{L. 12.} unum prohibuerit, reliquis permittere videtur. ^{D. eod.}

Iudicem dare potest, cui lege vel more hoc ^{§. 1.} conceditur, ut proconsul et legatus eius et Romae magistratus.

Quidam sunt, qui iudices dari prohibentur, ut ^{§. 2.} senatu motus, surdus, mutus et perpetuo furens, et femina et servus et impubes: hi enim civilia administrare non possunt.

Etiam qui in potestate est, recte iudicat. ^{§. 3.}

XIII. In iudicio finium regundorum, communi ^{L. 13.} dividendo, familiae erciscundae omnium quidem par ^{D. eod.} est conditio: actor autem esse videtur, qui ad iudicium provocat.

XIV. Si vero ambo provocaverint, sorte res dis- ^{L. 14.} cernitur. ^{D. eod.}

XV. Filiusfamilias, qui male iudicat, in tantum te- ^{L. 15.} netur, quantum tunc, quum sententiam diceret, peculio ^{pr. D. eod.} continebatur.

Male iudicat, qui dolo malo in fraudem legis ^{§. 1.} sententiam dicit, propter evidentem inimicitiam vel gratiam vel lucrum: et veram litis aestimationem praestat.

XVI. Heres autem eius non tenetur. ^{L. 16.} ^{D. eod.}

XVII. Si quis ex litigatoribus iudicem heredem ^{L. 17.} fecerit, alius assumitur: iniuste enim quis sibi ipsi ^{D. eod.} iudicat.

XVIII. Si iudex ad tempus longius impediatur, ^{L. 18.} mutatur: forte enim morbo correptus est vel necessa- ^{pr. D. eod.} rio proficiscitur, vel de re sua periclitatur.

Filiusfamilias de noxa, ex qua patri actio com- ^{§. 1.} petit, tunc agit, cum non est, qui patris nomine agat: si enim legationis vel studiorum causa abest, et furtum vel iniuriam vel damnum passus est, agit. Ex contractibus quoque utiliter agit, forte depositum repetens vel mandati agens vel de mutuo, si pater eius in provincia sit, ipse autem Romae studiorum causa vel alia iusta ex causa: ne minuatur pecunia a patre ad sumam missa, si non recipiat: et maxime, si filius senator sit, augetur per dignitatem utilitas.

XIX. Ubi defunctus debuit, ibi heres defendi de- ^{L. 19.} bet: et nullo proprio privilegio utatur. ^{D. eod.}

g) Fabr. δεστίτωρ. Cod. Coisl. ἀριστάμενος. h) Sic Fabr. Cod. Coisl. τὸν ἕνα. i) §. 1. cap. 12. habet Theod. k) §. 2. cap. 12. habet Theod. l) Verba καὶ ὁ ἄνηθος hic addit Cod. Coisl. et Theod. m) καὶ ἄνηθος hic habet Fabr. quae Cod. Coisl. et Theod. iam post ἄλλος exhibent. n) §. 3. cap. 12. habet Theod. o) Theod. inserit ὁ. p) Cap. 15. pr. habet Theod. qui ὁ ponit ante ἐπιξουσιος. q) Theod. εἶχεν. r) ἔχθρα ἢ deest in Syn. s) Sic Fabr. Cod. Coisl. et Syn. δίδωσι. t) Sic Fabr. et Syn. Cod. Coisl. ἀληθεῖ. u) τῆς δίκης Fabr. et Syn. Deest in Cod. Coisl. v) Cap. 17. habet Theod. w) Cod. Coisl. et Theod. recte προσλαμβάνεται. Fabr. προλαμβάνεται. x) §. 1. cap. 18. totam habet Theod. y) τὴν ἀρχὴν addit Cod. Coisl. et Theod. quod deest apud Fabr. z) ἀγωγή Theod. a) Theod. κοινωνῶν. b) Theod. pro εἰ γὰρ habet ἴαν. c) ἄπεισι Fabr. Cod. Coisl. ἐν ἐπαρχίᾳ ἐστίν. d) Theod. pro ἀπὸ habet ἀπὸν. e) Theod. στενωταί. Fabr. et Cod. Coisl. στενοῦται. f) Sic Fabr. Cod. Coisl. et Theod. ἀνυλαμβάνων. g) Cod. Coisl. et Theod. addit ὁ, quod deest ap. Fabr. h) διὰ deest apud Fabr. i) Verba καὶ μὴ κεχρήσθω, quae habet Fabrotus, desunt in Cod. Coisl. qui ergo habet: ὁ κληρονόμος ὀφείλει διεκδικεῖσθαι οὐκ ἐκείῳ μηδενὶ δικαίῳ, i. e. heres nullo proprio privilegio defendi debet.

- §. 1. Ὁ χειρίσας ἐν τινὶ τόπῳ ἐπιτροπὴν ἢ κοουρατωρίαν^{κ)} ἢ ἀλλότρια πράγματα, ἢ ἀργυροπρατεῖον, ἢ τι ἕτερον, κἄν ἀλλαγῶ τὴν κατοικίησιν ἔχη^{λ)}, ὅπου ἐχειρίσει, διεκδικεῖται.
- §. 2. Τὸ αὐτὸ καὶ ἐπὶ τοῦ πωλήσαντος ἢ καταλλάξαντος ἢ^{μ)} ἀγοράσαντος, εἰ μὴ συνερῶνησεν ἀλλαγῶ ἐναχθῆναι. ταῦτα περὶ τοῦ ἔχοντος ἐργαστήριον· ὁ γὰρ ἀγοράζων ἐν εἰδήσει παρὰ τοῦ παραγοῦντος μέλλοντος ἀποδημεῖν, ἢ^{ν)} τοῦ παραπλέοντος, ἢ παρὰ τοῦ παρερομένου, τῇ κατοικίῃσιν αὐτοῦ ἀκολουθεῖ.
- §. 3. Ὁ ἐπαρχεώτης διὰ δούλου πραγματευόμενος ἐν Ῥώμῃ, αὐτὸς δοκεῖ συναλλάττειν καὶ ἐν αὐτῇ διεκδικεῖται.
- §. 4. Ὁ χρεωστῶν ἐν Ῥώμῃ καταβαλεῖν, κἀκεῖ καὶ ἐν τῇ κατοικίῃσιν αὐτοῦ ἐνάγεται.
- L. 20. κ'. ο) Ὁ πουδὴ ποτέ τις εἰ γένηται ἐνοχος, ἐκεῖ δοκεῖ συναλλάττειν.
- L. 21. κβ'. ρ) Ὁ μέλλον ἐνάγεσθαι καλῶς ἐπιζητεῖ ἐνδοθῆναι αὐτῷ ἀξιοπίστως ἀσφαλιζομένῳ, ὅτι μετὰ τετραμήνον^{ρ)} δίδωσιν.
- L. 22. κβ'. σ) Ὁ μὴ ἀναγκαζόμενος ἐν τινὶ τόπῳ ἐνάγεσθαι, κἄν ἐκεῖ^{ς)} ἐνάγη, ἀναγκάζεται παρὰ τῷ αὐτῷ δικαστῇ ἐνάγεσθαι.
- L. 23. κγ'. τ) Οὐ δοκεῖ κατενηχθῆναι^{τ)} εἰς δίκην τὸ μετὰ προκάτωρξιν συμβάν, καὶ χρεῖα ἄλλης προκατάρξεως.
- L. 24. κδ'. Οἱ μετακληθέντες ἀπὸ βασιλέως εἰς Ῥώμην^{υ)} οὐκ ἐνάγονται, εἰ μὴ περὶ ὧν τότε συνήλλαξαν.
- §. 1. 2. Οἱ πρεσβευταὶ περὶ ὧν αὐτοὶ ἢ^{ω)} δούλοι αὐτῶν ἐν τῇ πρεσβείᾳ ἤμαρτον, ἐνάγονται. οὐκ ἐνάγονται δέ^{ξ)} τῇ περὶ πράγματος ἐκδικίησιν, κἄν ἐν τῇ πρεσβείᾳ νέμονται^{υ)}, εἰ μὴ ἐν αὐτῇ ἠγόρασαν, ἢ ἠρξάντο νέμεσθαι.
- L. 26. κε'. ζ) Εἰ^{α)} ἐν Ῥώμῃ κληρονομίαν ἐπεισέλθῃ, οὐκ ἐνάγεται παρὰ τῶν δανεισίων, οὔτε δίδωσι τὰ λεηγάτα. ἀσφάλειαν μέντοι τούτοις παρέχειν ὀφείλει. εἰ δὲ μὴ δίδωσιν ἀσφάλειαν, εἰς νομὴν τῶν τῆς κληρονομίας πραγμάτων πέμπονται.
- L. 27. κς'. Οὐκ ἐμποδίζεται γὰρ ἡ πρεσβεία διὰ τούτου^{β)}.
- L. 28. κς'. Κἄν ἀποκαταστῇ τῷ πρεσβευτῇ ἢ κληρονομία, οὐκ ἐνάγεται.
- §. 1. Αὐτὸς μέντοι κἄν ἀποκαταστήσῃ, ἐνάγεται ὁ φιδιομισισάριος^{γ)}. προσωπικὸν γὰρ τοῦ πρεσβευτοῦ ἔστι τὸ προνόμιον.
- §. 2. Ἐξ ὧν οὐκ ἐνάγεται, οὔτε ὀμνύται^{δ)} ἀναγκάζεται, μὴ ὀφείλει καταβάλλειν· ὁ γὰρ τοιοῦτος ὄρκος ἀντὶ προκατάρξεως ἔστιν.
- §. 3. Ἡ ἀσφαλιζέται τὴν περὶ ἐπιζομένης καινοτομίας ἀγωγὴν, ἢ τὸν ἀντίδικον εἰς νομὴν δέχεται.
- §. 4. Ἐὰν μέλλῃ πληροῦσθαι ὁ χρόνος τῆς ἀγωγῆς^{ε)}, γίνεται κατ' αὐτοῦ τῆς αἰτίας διωγνωσομένης προκατάρξις, καὶ μεταφέρεται εἰς τὴν ἐπαρχίαν ἢ δίκην.

Qui loco quodam tutelam vel curam vel aliena negotia gessit, vel argentariam, vel aliud quid, licet alibi domicilium habeat, ubi administravit, defenditur.

Idem est in eo, qui vendidit, vel permutavit, vel emit, nisi placuerit, ut alibi conveniretur. Haec de eo, qui tabernam habet: nam qui sciens emit ab eo, qui confestim profecturus est, vel praeternavigat, vel transvehitur, domicilium eius sequitur.

Provincialis per servum Romae negotiationem exercens ipse contrahere videtur et ibi defenditur.

Qui Romae solvere debet, et ibi et in domicilio suo convenitur.

XX. Ubique quis obligetur, ibi videtur contrahere.

XXI. Qui actione conveniendus est, recte petit, sibi idonee caventi indulgeri, ut post quatuor menses solvat.

XXII. Qui non cogitur in aliquo loco iudicium pati, si ibi agat, cogitur pati, ut apud eundem iudicem conveniatur.

XXIII. Non videtur in iudicium deductum esse id, quod post litem contestatam accidit, et alia litis contestatione opus est.

XXIV. Qui a Principe Romam evocati sunt, non conveniuntur, nisi de his, quae tunc temporis contraxerunt.

Legati de his, quae ipsi vel servi eorum in legatione peccaverunt, conveniuntur. Non conveniuntur autem rei vindicatione, licet legationis tempore possideant, nisi durante ea emerint aut possidere coeperint.

XXV. Si Romae hereditatem adierit, non convenitur a creditoribus, neque legata praestat. Satisfactionem tamen his praestare debet. Si vero non satisfacit, in possessionem rerum hereditariarum mittuntur.

XXVI. Non enim per id impeditur legatio.

XXVII. Licet hereditas legato restituatur, non convenitur.

Si tamen ipse restituat, fideicommissarius convenitur: privilegium enim legati personale est.

Ex quibus causis non convenitur, nec cogitur iurare, se solvere non oportere: tale enim ius iurandum pro litis contestatione est.

Aut damni infecti nomine cavere debet, aut adversarium in possessionem recipit.

Si dies actionis exitura erit, causa cognita adversus eum litis contestatio fit, et lis in provinciam transfertur.

κ) Sic Fabr. Cod. Coisl. κοουρατωρίαν. λ) Fabr. ἔχη. Cod. Coisl. ἔχει. μ) Fabr. ἡ. Cod. Coisl. καὶ. ν) Cod. Coisl. hic addit παρὰ, quod deest apud Fabr. ο) Cap. 20. habet Theod. ρ) In Syn. p. 61. ρ) Nota interpolationem Graecorum. Digesta enim loquuntur de tempore condemnatis ad solvendum dato; quod cum ex Iustiniani constitutione L. 2. C. VII. 54. quatuor mensium sit, Graeci dicunt μετὰ τετραμήνον. ρ) In Syn. p. 61. σ) Syn. ἐκείνος. Leuncl. ad marg. ἐκεῖ. τ) Cap. 23. habet Theod. υ) Theod. κατενηχθῆναι. υ) εἰς Ῥώμην habet Fabr. Deest in Cod. Coisl. ω) Cod. Coisl. addit οί. Deest apud Fabr. ξ) δέ Fabr. Deest in Cod. Coisl. γ) νέμονται recte Cod. Coisl. Fabr. νέμονται. ζ) Fabr. numeros confundit, quam statim post κδ'. apud eum sequatur κς'. et potius sequi debeat κε'. α) δέ addit Cod. Coisl. Deest apud Fabr. β) Sic Fabr. Cod. Coisl. τούτο. γ) Haec Fabr. Cod. Coisl. ἐκείνος ἐνάγεται, ὅτινι ἀπεκαίεστη ἢ κληρονομία. δ) Sic Fabr. Cod. Coisl. ὀμνύται. ε) Sic Fabr. Cod. Coisl. ἐναγωγῆς.

Ἐάν ἀποθάνω καταλιπὼν υἱὸν καὶ γαμιετὴν ἔγκυον, τέως ὁ υἱὸς τὸ τέταρτον μόνον ^{f)} ἀπαιτεῖ τῶν χρεῶν.

κγ'. Ὁ ^{g)} ἐκκαλεσάμενος, ἐνάγων ἐστίν ^{h)}.

κδ'. Ἐνθα ⁱ⁾ ἡ προκάταξις, ἐκεῖ καὶ τὸ πέρασ ἀφείλει εἶναι ^{k)}.

λε'. Ἐάν τις ἀγωγὴν ἔχων ἐπὶ πολλοῖς ἀποθάνῃ κληρονόμοις, κινῶν ὁ εἰς οὗ καταφέρει πᾶσαν τὴν ἀγωγὴν ἀκόντων τῶν συγκληρονόμων αὐτοῦ.

λα'. Ἐάν ὁ ἐπὶ χρόνον δοθεὶς δικαστὴς ἀποθάνῃ καὶ ἀντ' αὐτοῦ δοθῇ ἕτερος, καὶ αὐτῷ τοσοῦτος δοκεῖ δίδοσθαι χρόνος, κἂν μηδὲν ἐλέγθῃ· ὥστε μέντοι μὴ παρελθεῖν τὸν ἴδιον ^{l)} χρόνον νόμιμον.

λβ'. Οὐ δοκεῖ συναγεῖν εἰς δικαστὴν ὁ ζητῶν παρ' αὐτῷ τὴν ἀγωγὴν ἑαυτῷ ἐκδοθῆναι.

λγ'. Ὁ κληρονόμος τοῦ ἀρξαμένου δίκης ἐν Ῥώμῃ ἐν αὐτῇ διεκδικεῖται, κἂν ἔχη τὴν κατοικίῃσιν πέραν θαλάσσης ^{m)}.

λδ'. Καὶ ⁿ⁾ πρὸ τῆς ἐνοχῆς τοῦ ἐναγομένου δίδοται ἐγγυητής, καὶ ἤρηται ἡ ἐνοχὴ αὐτοῦ. δικαστήριον δὲ περὶ μελλούσης ἀγωγῆς ^{o)} οὐ συνίσταται.

λε'. Ἐοῦ ὅτε εὐλόγως ἡ διάγνωσις ἐπεσθίθεται· οἷον ἐάν τὰ δικαιώματα τῆς δίκης ἔχει ^{p)} τις ἀπὸν διὰ πρᾶγμα δημόσιον· ἢ ὁ δικαζόμενος υἱὸν ἢ πατέρα ἢ ἄνδρα ἀπεβάλλετο ^{q)}, καὶ ἐπὶ τῶν ὁμοίων.

Ἐάν ἀξιωματικὸς διοικήσῃ ἐν ἐπαρχίᾳ πρᾶγμα ἀλλότριον ^{r)}, οὐ δύναται παραιτεῖσθαι τὴν περὶ τῆς διοικήσεως λογοθεσίαν.

λς'. Ἐάν ^{s)} περὶ βίας ^{t)} καὶ νομῆς ζητῆται ^{u)}, ἢ βία πρὸ τῆς δεσποτείας σκοπεῖται.

λς'. Εἰ μὲν προσωπικὴ κινεῖται ἐπὶ τῷ ληγῶν, ἐνθα ἐστὶ, δίδοται, εἰ μὴ κατὰ δόλον αὐτὸ μετέθηκεν ὁ κληρονόμος· τότε γὰρ ὅπου ἀπαιτεῖται, δίδοται. εἰ δὲ τῶν μετρομένων ^{v)} ἢ ἀριθμομένων ἢ σταθμομένων ἐστίν, ὅπου ἀπαιτεῖται, δίδοται· εἰ μὴ προσέθηκεν ὁ διαθέμενος, ἀπὸ τῆσδε τῆς ἀποθήκης ἢ τοῦδε τοῦ πίθου. Εἰ δὲ διὰ τῆς ἀπαιτούσης τὸ πρᾶγμα ἀγωγῆς ἀπαιτεῖται, ἢ ἀπαίτησις, ἐνθα ἐστίν, ἀφείλει γίνεσθαι. εἰ δὲ τὸ πρᾶγμα κινητὸν ἐστὶ, καὶ ἡ ^{w)} ἐπὶ τῇ παραστάσει ἀγωγῆ ἀρμόζει.

λη'. Ὁ μαινόμενος ἐρρωμένως ^{x)} δίδοται δικαστὴς, καὶ ὅπερ ψηφίσεται νήρων, ἐρωσται· οὔτε γὰρ ἀναγκαία ἐστίν ἡ παρουσία ἢ ἡ ^{y)} εἰδησις τοῦ διδομένου δικαστοῦ.

Ὁ πρεσβείας χάριν κατὰ τὴν Ῥώμην ἐλθὼν δύναται ἐξ οἰασθήποτε αἰτίας, τουτέστιν ἀνηκούσης τε καὶ μὴ ἀνηκούσης ^{z)} αὐτῷ ἢ τῇ πρεσβείᾳ, ἐγγυᾶσθαι. καὶ ἐγγυόμενος ἐνάγεται κατὰ τὸν τῆς πρεσβείας καιρὸν, καὶ οὐ δύναται κεκοῖσθαι τῷ οἰκείῳ προνομίῳ, ἐπειδὴ ἐν τῇ Ἰταλίᾳ τὸ συνάλλαγμα ἢ τὴν ἐγγύην ἐποιήσατο.

λθ'. Οὐ πάντα τὰ ἐπιτετραμμένα ^{a)} αὐτῷ ὁ δικαστὴς ἀναγκάζεται ποιεῖν.

Si decessero relicto filio et uxore praegnante, interim filius quartam tantum debitorum partem petit. §. 5.

XXVIII. Qui appellavit, actor est. L. 29. D. V. 1.

XXIX. Ubi lis contestata est, ibi et finis eius esse debet. L. 30. D. eod.

XXX. Si quis actionem habens pluribus hereditis relictis decesserit, unus eorum agens totam actionem invitis coheredibus suis in iudicium non deducit. L. 31. D. eod.

XXXI. Si iudex ad certum tempus datus decesserit, et alius in locum eius datus fuerit, ei quoque tantum temporis datum esse videtur, licet nihil expressum sit: ita tamen, ut legitimum tempus non excedat. L. 32. D. eod.

XXXII. Non videtur in iudicem consentire, qui actionem apud eum sibi edi postulat. L. 33. D. eod.

XXXIII. Heres eius, qui Romae litem inchoaverat, ibi defenditur, quamvis domicilium trans mare habeat. L. 34. D. eod.

XXXIV. Etiam ante rei obligationem fideiussor datur et suspensa est eius obligatio. Iudicium autem de futura actione non consistit. L. 35. D. eod.

XXXV. Interdum ex iusta causa cognitio differtur: verbi gratia, si litis instrumenta habeat quis, qui rei publicae causa abest: vel litigator filium aut patrem aut virum amisit, et in similibus causis. L. 36. D. eod.

Si in dignitate positus in provincia alienum negotium gesserit, non potest rationum redditionem de negotio gesto recusare. §. 1.

XXXVI. Si de vi et possessione quaeratur, de vi prius, quam de proprietate cognoscitur. L. 37. D. eod.

XXXVII. Si propter legatum personalis actio movetur, legatum datur, ubi est, nisi heres dolo malo illud alio transtulerit: tunc enim ibi datur, ubi petitur. Si vero ad ea pertinet, quae mensura vel numero vel pondere consistunt, ibi datur, ubi petitur: nisi testator adiecerit, ex illo horreo aut ex illo dolio. Sin autem per in rem actionem legatum petatur, ibi petitio fieri debet, ubi res est. Si vero res mobilis sit, actio quoque ad exhibendum competit. L. 38. D. eod.

XXXVIII. Furiosus recte iudex datur, et quod mentis compos factus pronunciaverit, ratum est: neque enim praesentia vel scientia iudicis dati necessaria est. L. 39. D. eod.

Qui legationis causa Romam venit, ex quacunque causa, id est, ad se vel ad legationem pertinente vel non pertinente fideiubere potest. Et si fideiussit, legationis tempore convenitur, et privilegio suo uti non potest, quia in Italia contractum fecit vel fideiussionem subiit. §. 1.

XXXIX. Non omnia, quae ipsi permittuntur, iudex facere cogitur. L. 40. D. eod.

f) Fabr. τὸ τέταρτον μόνον. Cod. Coisl. τὸ τρίτον μέρος. Fabroti lectio unice vera est. Quartam enim debitorum partem filius natus tantum exigere potest, quia tertium sperantur. g) Cap. 28. in Syn. num. 31. h) Syn. ἐστὶ. i) Cap. 29. habet Theod. et Syn. haec num. 31. k) Verba ἀφείλει εἶναι habet Fabr. Desunt in Cod. Coisl. et Theod. et Syn. l) ἴδιον Fabr. Deest in Cod. Coisl. m) Haec Fabr. Cod. Coisl. addit ἢ τοῖς πατρὶ ἐπαρχίῳ. n) In Syn. pag. 61. o) Sic Fabr. Cod. Coisl. pro ἀγωγῆς habet ἐνοχῆς. p) Fabr. ἔχει. Cod. Coisl. ἔχη. q) Mallem ἀπεβάλλετο. r) Sic Fabr. Cod. Coisl. πρᾶγματα ἀλλότρια. s) Cap. 36. habet Theod. t) βίας deest apud Theod. u) Theod. ζητεῖται. v) Hoc ἢ bis habet Fabr. Deest bis in Cod. Coisl. qui habet μετρομένων, ἀριθμομένων, σταθμομένων. w) ἡ recte Cod. Coisl. Deest apud Fabr. x) Sic Fabr. Cod. Coisl. ἐρρωμένος. Sed adverbium haud dubie praefendum. y) ἡ recte Cod. Coisl. Deest apud Fabr. z) Cod. Coisl. ita ut in textu. Fabr. τουτέστιν ἀνηκούσης αὐτῷ ἢ τῇ πρεσβείᾳ. Sed lectio Cod. praeplacet, quum per eam egregie explicetur illud, ἐξ οἰασθήποτε αἰτίας. a) Sic Fabr. Cod. Coisl. ἐπιτετραμμένα.

- §. 1. Ἐάν τι κατὰ δόλον ὁ δικαστὴς παραλείπῃ^{b)}, παρανομεῖ.
- L. 41. μ'. Ἐπὶ τῶν καλῆ πίστει δικαστηρίων καὶ πρὸ
D. V. 1. τοῦ χρόνου τῆς καταβολῆς ἐκ δικαίως αἰτίας καταδικάζεται τις ἀσφάλειαν παρασχέιν.
- L. 42. μάλ'. Ἡ γυνὴ τοῦ προεβεντοῦ ἐν Ῥώμῃ διαξενυγν-
D. eod. μένη αὐτοῦ, καλῶς αὐτὸν ἐκεῖ^{c)} ἀπαιτεῖ τὴν προίκα.
- L. 43. μβ'. Ὁ περωτῆσας οἰκίαν ἐν Καπύῃ γενέσθαι
D. eod. εἶσω ῥητοῦ χρόνου, μετὰ τὴν παραδρομὴν αὐτοῦ πανταχοῦ κινεῖ ἐπὶ τῷ διαφέροντι.
- L. 44. μγ'. Μετὰ προκάταρξιν τῆς κατὰ τῆς ἐπιτροπῆς
D. eod. ἀγωγῆς ἐὰν ἀπολειφθῶσι τινες τῶν ἐπιτρόπων διὰ πρῶγμα δημόσιον, οὐκ ἐμποδίζεται ἡ δίκη, ὅτε τῶν ἀπόντων καὶ τῶν παρόντων ἡ διοίκησις δύναται χωρῆ-
ξέσθαι καὶ ἀποτιμᾶσθαι.
- §. 1. Ἐάν ἕπερ τινος ἐνάγω καὶ φανῆ δοῦλος, λύεται
τὸ δικαστήριον, καὶ οὐ προκριματίζεται^{d)} ὁ δεσπότης ὑστερον ἐνόγων.
- L. 45. μδ'. Ἐνθα συνήλλαξεν ὁ ἀργυροπράτης, ἐνάγεται,
D. eod. καὶ εἰ μὴ τῆς αἰτίας διαγνωσκομένης, οὐ λαμβάνει ὑπέρ-
θεισιν πρὸς τὸ ἀγαγεῖν ἀπὸ ἐπαρχίας τὰ δικαίωματα.
τὸ αὐτὸ καὶ ἐπὶ τῆς ἐπὶ τῇ^{e)} ἐπιτροπῇ ἀγωγῆς. τοῦ
ἀνήβου ἐν ἐπαρχίᾳ καταδικασθέντος, ἀναγκάζονται οἱ
κουράτωρες αὐτοῦ καταβαλεῖν ἐν Ῥώμῃ, ὅπου καὶ ἐδα-
νεύσαστο ὁ κληροδότης αὐτοῦ.
- L. 46. μέ'. Μανία ἐπιγνομένη οὐ καίει τὸν δικαστὴν· διὰ
D. eod. δὲ τὴν διηρηκτὴ νόσον ἐναλλάσσεται.
- L. 47. μς'. Οὐ δίδονται δικαστῆς, ὃν ὀνομαστὶ τὸ ἐν μέ-
D. eod. ρος αἰτήσῃ· εἰ μὴ βασιλεὺς ἰδικῶς ἐπιτρέψει διὰ τὴν
αἰδῶ τοῦ αἰτηθέντος^{f)}.
- L. 48. μζ'. Οὔτε ἐνάγει, οὔτε ἐνάγεται ἄρχων, οὔτε
D. eod. περὶ ὧν ἐπιτροπεύει, ἢ κουρατωρεύει, κρίνει^{g)}.
- L. 49. μη'. Ὁ πρῶτος καλούμενος εἰς τὸ ἐκδικῆσαι^{h)} τὸν
pr. D. eod. ἀγοραστὴν ἐνικωμένουⁱ⁾ τοῦ πράγματος, οὐ δύναται
τὸν ἴδιον ἐπικαλεῖσθαι φόρον.
- §. 1. Καλῶς ψηφίζεται δικαστῆς μετὰ τὸ διαδεχθῆναι
τὸν δεδικότα αὐτόν.
- L. 50. μθ'. Ἐνθα τὸ πλεῖστον τῆς κληρονομίας ἐστίν,
pr. D. eod. ἀπαιτεῖται τὸ ληγάτον, εἰ μὴ ἕτερον ἰβουλήθη ὁ δι-
θήμενος.
- §. 1. Κἂν πολύχρεος^{k)} ἐστίν, ἐνθα τὸ πολὺ μέρος ἐστὶ^{kk)}
τῆς κληρονομίας, ἀπαιτεῖται τὸ ληγάτον. τὰ δὲ χρέα οὐκ
εἰσὶ τόπον, ἀλλὰ κατὰ πάσης τῆς οὐσίας. εἰ δὲ τὰ ἐν
τῆν τόπῳ πράγματι ῥητῇ δόσει παρὰ τοῦ διαθμένου
ἀφωρισθῶσαν^{l)}, διατροφαῖς τυχόν^{m)}, ἢ δημοσίοις,
ἢ τισιν ὁμοίοις, καλῶς παραιτεῖται παρ' ἐτέρων ὁ κλη-
ρονόμος ἐκεῖ ἐναχθῆναιⁿ⁾.
- §. 2. Ἀπαιτεῖ τὸ φιδικόμισσον^{o)} καὶ ὅπου τὴν κατοί-
κησιν ὁ κληρονόμος ἔχει. ἐὰν δὲ ἀρξῆται καταβάλλειν,
οὐ δύναται παραγραφῆσθαι,
- L. 51. ν'. Κἂν ἀλλαγῶ τὴν κατοίκησιν ἔχη· οὔτε ὅτε
D. eod. συμφωνεῖ καταβαλεῖν ἀλλαγῶ.
- L. 52. να'. Καὶ ὁ παραλίπων ἐν ἀρχῇ τῆς δίκης τὴν πα-
pr. D. eod. ραγραφὴν οὐ δύναται ὑστερον αὐτῇ χρῆσασθαι.

Si quid dolo malo iudex praetermiserit, contra legem facit.

XL. In bonae fidei iudiciis etiam ante solutionis tempus ex iusta causa quis ad cautionem praestandam condemnatur.

XLI. Uxor legati, quae Romae ab eo divertit, recte ibi ab eo dotem petit.

XLII. Qui domum Capuae aedificari intra certum tempus stipulatus est, post lapsum eius ubique agit in id, quod interest.

XLIII. Post litem contestatam iudicio tutelae si quidem ex tutoribus rei publicae causa absint, non impeditur iudicium, quum absentium et praesentium administratio discerni et aestimari potest.

Si pro aliquo agam et servus apparuerit, iudicium solvitur, et dominus postea agens inde praeiudicium non patitur.

XLIV. Ubi contraxit argentarius, convenitur, nec nisi causa cognita dilationem accipit ad instrumenta ex provincia afferenda. Idem in tutelae actione obtinet. Impubere in provincia condemnato, curatores eius Romae solvere coguntur, ubi etiam ille mutuum pecuniam accepit, cui heres extitit.

XLV. Furor superveniens non efficit, ut iudex esse desinat: propter morbum perpetuum autem mutatur.

XLVI. Iudex non datur, quem nominatim una pars petierit: nisi id princeps specialiter propter verecundiam iudicis petiti permiserit.

XLVII. Magistratus neque agit, neque convenitur, neque eorum nomine iudicat, quorum tutelam vel curam gerit.

XLVIII. Venditor evocatus, ut emptorem evicta re defenderet, ad suum forum provocare non potest.

Iudex recte iudicat, postquam is, qui eum dedit, successorem accepit.

XLIX. Ubi maxima pars hereditatis est, legatum petitur, nisi aliud testator voluerit.

Etiamsi magnum aes alienum sit, ubi maior hereditatis pars est, tamen ibi legatum petitur. Aes enim alienum certi loci non est, sed universi patrimonii. Sed si res loco quodam certae praestationi a testatore destinatae sint, alimentis forte, vel tributis, vel quibusdam similibus, heres iure recusat ibi ab aliis conveniri.

Petit fideicommissum et ubi domicilium heres habet. Si vero solvere coeperit, non potest praescriptione uti,

L. Licet alibi domicilium habeat: nec si consentiat, alio loco dare.

Ll. Et qui initio litis praescriptionem praetermisit, postea ea uti non potest.

b) Sic Fabr. Cod. Coisl. παραλείπῃ. c) Fabr. ἐκεῖ. Deest in Cod. Coisl. Retinendum est auctoritate Digestorum, quae habent: dotis nomine defendendum Romae virum. d) Sic Fabr. Cod. Coisl. προκρίνεται. e) τῇ Fabr. Deest in Cod. Coisl. f) Sic recte legit Cod. Coisl. Fabr. habet αἰτιαθέντος. g) Sic recte Cod. Coisl. Fabr. οὔτε περὶ ὧν ἐπιτροπεύει, ἢ κουρατωρεύει, ἢ κρίνει, ut sensus loci apud Fabr. sit: Magistratus neque agit, neque convenitur, ne eorum quidem nomine, quorum tutelam vel curam gerit, vel eorum nomine, quae iudicat. h) Syn. διεκδικῆσαι p. 61. i) Fabr. ἐκ νικωμένου. Scribendum ἐνικωμένου, cum Syn. Cod. Coisl. habet ἐκ νικωμένου. k) Sic Fabr. Cod. Coisl. πολὺ χρέος. kk) Sic Fabr. Cod. Coisl. ἐστίν. l) Sic recte Fabr. Cod. Coisl. ἠφωρισθῶσαν, quod ineptum est. m) Fabr. τυχόν. Cod. Coisl. τισιν. n) Sic Fabr. Cod. Coisl. ἐκεῖθεν ἀχθῆναι. Retinenda Fabroti lectio est. o) Sic Fabr. Cod. Coisl. ἀπαιτεῖται τὸ ληγάτον.